

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

TAGAJÁNLÁSOK

1927-BEN

KÉZIRAT GYANÁNT

BUDAPEST 1927

061. 12 MTA

TAGAJÁNRLÁSOK

1927-ben.

AZ I. OSZTÁLY

A) ALOSZTÁLYÁBA LEVELEZŐ TAGNAK:

CSÜRY BÁLINT Dr.-t, a kolozsvári református kollégium tanárát, levelező tagnak ajánljuk az első osztály A) alosztályába. Csüry önállóan megjelent nyelvészeti művei a következők:

1. Teleki József gróf mint nyelvész. Budapest, 1909.
2. Az ige. Budapest, 1911. 3. A nyelvtudomány ismeretelméleti vizsgálata. Besztercebánya, 1913. 4. Ifj. Hel-tai Gáspár szótára 1589-ből. Kolozsvár, 1924. 5. A szamosháti nyelvjárás hanglejtés-formái. Budapest, 1925. Ez önállóan megjelent nyelvészeti műveken kívül több nyelvészeti értekezése, sok szó- és szólásmagyarázata, nyelvészeti könyvekről szóló számos ismertetése jelent meg a Magyar Nyelvben, a Nyelvőrben, a Nyelvtud. Közleményekben, az Egyetemes Philologiai Közlönyben, az Erdélyi Irodalmi Szemlében és a Páosztortüzben.

Dr. Csüry Bálint érdeklődését, — mint főbb munkáinak felsorolásából is kitűnik, — különösen két nyelvtudományi disciplina kötötte le. Az egyik a tágabb értelemben vett nyelvfilozófia. Már egyik első munkájában megkísérlette a nyelv és beszéd problémáját beilleszteni Böhm Károly ismeretelméleti rendszerébe. Az ige c. tanulmányában az ige és névszó prioritása kérdésében Humboldt álláspontjára helyezkedik s az igealak lélektani kifejlődését vizsgálja. A másik terület a népnyelvkutatás. Abban a Magyar Nyelvtudományi Társaság megbízásából másfél évtized óta készülő nagy nyelvjárás-monografiájában, amelyből egyes fejezetek már nyomtatásban is megjelentek, szemmeláthatólag arra törekszik, hogy a népnyelv, a nyelvjárás problémáját mint részben szellemi problémát gyökerében

fogja meg s a tanulmányozott szatmármegyei nyelvjárás grammatikai (hangtani, alaktani, mondattani) egysége mellett stilisztikai-lélektani egységét is kidomborítsa.

Szinnyei József ig. és r. t.

Melich János r. t.

Gombocz Zoltán r. t.

Zolnai Gyula r. t.

KLEMM ANTAL dr. egyetemi magántanárt, a pannonhalmi Középiskolai Tanárképzőintézet tanárát az első osztály A) alosztályába levelező tagnak ajánljuk.

Klemm Antal a magyar és finnugor nyelvtudomány terén széleskörű és értékes munkásságot fejtett ki. Már első dolgozatával, mely Baróti Szabó Dávid nyelvét nyelvújítási szempontból tárgyalta (1908), magára vonta a szakkörök figyelmét, s azóta kifejtett munkásságával igazolta, hogy a hozzáfűzött várakozás nem volt alaptalan. Klemm mélyreható tanulmányokat végzett a magyar és más finnugor nyelvek: a votják, az osztják, a vogul, a mordvin nyelv mondattana terén, s e tanulmányainak eredményei részint idehaza a Nyelvtud. Közleményekben, a Magyar Nyelvben, a Nyelvőrben, a Pannonhalmi Évkönyvben, a Szily-emlékben, a Szent István Akadémia Értesítőjében, a Minervában, részint pedig Finnországban a Finnisch-ugrische Forschungenben jelentek meg. E dolgozatokat a finnugorság alapos ismerete, valamint az indogermán nyelvek mondattani irodalmában való jártasság jellemzi. Mondattani tanulmányainak koronája A magyar nyelv történeti mondattana című sajtó alatt levő műve, amely Akadémiánk kiadásában most van megjelenőben.

Klemm Antal, akit érdemeinek elismeréséül a Szent István-Akadémia rendes tagjai sorába iktatott, s aki Akadémiánk Nyelvtudományi Bizottságának is segédtagja, mindenképp megérdemli, hogy levelező tagjaink sorába választassék.

Ajánlottunk irodalmi munkáinak ez a jegyzéke:

1. Baróti Szabó Dávid nyelve nyelvújítási szempontból. 1908. 8-r. 70 l.—2. A mellérendelő és alárendelő viszony kifejezése az északi osztják és a votják nyelvben. Pannonhalmi Évkönyv. 1911-12. 219-248. l. 3. A vogul alárendelő viszony. U. o. 1915-16. 134-192. l. 4. Mordvin szövegek. U. o. 1916-17. 55. l. 5. A van és

vannak u. n. kihagyása. M. Ny. 1917. 265-70. 6. A névszói állítmány. U. o. 1919. 13-15. 7. A felelet a névmástalan kérdő mondatokra. Nyr. 1919. 14-23. 8. Hát, tahát, tehát. M. Ny. 1919. 77-80. 9. Nincs, nincsen, nincsenek, sincs, sincsen, sincsenek. U. o. 1920. 72-8. 10. A sze-sza-enklitikus partikula. Szily-émlék. 1918. 23-6. 11. A mordvin alárendelő viszony. Ny. K. 1920. 45. 357-400. 12. A vonatkozó mondatok eredete. U. o. 1923. 46:34-65. 13. Az *is*, és kötőszó történetéhez, M. Ny. 1921. 163-7. 14. A magyar mondat ősi elemei. U. o. 1922. 10-17. 15. A ragtalan tárgy. U. o. 1922. 156-160. 16. Van-e állítmányi mellékmondat? U. o. 1923. 29-32. 17. A lélektani magyarázat szerepe a mondattanban. U. o. 111-117. 18. A mondattan rendszere és módszere. Székfoglalás a Szent István-Akadémiában. (Kéziratban) Kivonata a Szent István-Akadémia Értesítőjében. 1923. 38-41. 19. A tárgyias igeragozás mondattanához. M. Ny. 1925. 188-192. 20. Zur Geschichte der sog. tempora in den fgr. Sprachen. Finisch-ugr. Forschungen. 1925. 17: 265-279. 21. A belső nyelvalak. Minerva. 1925. 6: 103-114. 22. A mordvin tárgyias igeragozás. Ny. K. 1925. 46: 194-204. 23. A magyar igeidők. Szent István-Akadémia Értes. 1925. 193-8. 24. A -l a k, -l e k tárgyias személyrag eredete. M. Ny. 1925. 256-9. 25. A v a g y kötőszó és határozószó története. U. o. 1926. 117-125. 26. Pozitivizmus és idealizmus a nyelvtudományban. U. o. 1927. 27. A magyar nyelv történeti mandattana. (Sajtó alatt.) Ezekon kívül kisebb nyelvészeti cikkek a folyóiratokban. 28. Szeder Fábián Urániája. Irodalomtörténet. 1921. 34-7. 29. Szerkesztette a pannonhalmi Szt. Benedek Rend Történetének irodalomtörténeti részét Zoltvány Irénnel együtt. 1916. VI. B. kötet.

Szinnyei József ig. és r. t.

Melich János r. t.

Zolnai Gyula r. t.

Gombocz Zoltán r. t.

AZ I. OSZTÁLY.

B) ALOSZTÁLYÁBA RENDES TAGNAK:

VISZOTA GYULA tankerületi kir. főigazgatót, Akadémiánk levelező tagját az I. osztály B) alosztályába rendes tagnak ajánljuk.

Viszota Gyula levelező taggá való választása

óta értékes munkákkal gazdagította az irodalomtörténetet. Az Akadémiai Értesítő, Budapesti Szemle, Irodalomtörténet, Irodalomtörténeti Közlemények, Magyar Nyelv és Történeti Szemle évfolyamaiban megjelent tanulmányai a XIX. század első felének művelődéséhez és irodalmához nemcsak nagyjelentőségű forrásanyagot nyújtanak, hanem egyúttal bepillantást engednek az akkori viszonyok eddig rejtett részeibe is. Kisebbségi tanulmányai mellett (*Vörösmarty nagyjuttalmi és drámai dolgozatai, Kölcsey Ferenc ismeretlen akadémiai dolgozatai, Széchenyi Ferenc és Széchenyi István atyai intelmei, Széchenyi Politikai Program-Törvények című művének története, Széchenyi első négy művének nyelvéről, Kossuth Lajos hírlapírói munkásságához, Eötvös József levelei Széchenyi közlekedési javaslatáról, Széchenyi nyelvkészsége és helyesírása, Politikai eljárás Széchenyi ellen 1835-ben. Mi indította Széchenyit az Akadémia megalapítására. Az 1825-27 évi országgyűlés és az Akadémia megalapítása, Mozzanatok Széchenyi lelki fejlődéséből*), ezer oldalas kötetben tette közzé Gróf Széchenyi István naplójának I. kötetét s ugyanilyen vastag kötetben gróf Széchenyi István naplójának II. kötetét. Hatalmas sorozatának immár elő van készítve sajtó alá III. kötete is. Ugyancsak a közel jövőben jelenik meg ötven-ötven íves két kötete gróf Széchenyi Istvánnak írói és hírlapi vitája Kossuth Lajossal címmel. S most fejezi be az adatgyűjtést a budapesti és a bécsi levéltárakban a Magyar Tudományos Akadémia történetéhez.

Viszta Gyula nemcsak irodalomtörténetíró, hanem egyúttal Széchenyi István pályájának és a Széchenyi István által alapított Magyar Tudományos Akadémia történetének leghivatottabb kutatója. Rendes taggá való megválasztását már csak ezért is tisztelettel vagyunk bátrak ajánlani.

Budapest, 1927. február hó 10-én.

Pintér Jenő l. t.
Vargha Damján l. t.
Zlinszky Aladár l. t.

LEVELEZŐ TAGNAK:

BAROS GYULÁT, a magyar irodalomtörténet tudós művelőjét az I. osztály B) alosztályába levelező tagnak ajánlom.

Baros Gyula 1876-ban született. Egyetemi tanulmányainak elvégzése után egy ideig a budapesti egyetemi könyvtárban gyakornokoskodott. 1906 óta a Veres Pálné leányközépiskola rendes tanára; ez intézet felsőbb lányiskolai tagozatának egy cikluson át (1912-1915) igazgatója volt. 1919—1921. a budapesti középiskolák magyar nyelvi szakfelügyelője, 1925 óta az Országos Tankönyvügyi bizottság egyik előadója. Akadémiánk Irodalomtörténeti Bizottságának már kilencedik éve buzgó segédtagja.

Alig van magyar irodalomtörténeti s azzal rokon tárgykörű folyóiratunk, melyben már vagy 25 év óta az ő széleskörű tudós érdeklődése eredményeivel ne találkozunk. Kutató hajlamai kedvező talajra találtak, mikor a B. Radvánszky-családhoz kerülvén nevelőnek, belenyúlhatott a családi könyv- és levéltár átbúvárlásába. E kutató munka első eredménye a Radványi verseskönyvek kitűnő kiadása lett (1904), mely nevét a szakkörökben egyszerre ismertté és becsültté tette. Kéziratok énekeskönyveink ismerete és méltánylása (Dézsi Lajos idevágó sorozatos közleményei csak az 1910-es évekkel indulván meg) még akkor korántsem volt oly általános mint ma: Baros Gyula bevezető tanulmányai és jegyzetei behatárolták, hogy ő már akkor teljes felkészültséggel lépett e nagy körütekintést igénylő területre. Egyelőre ott is maradt meg érdeklődése. Ő ismertette először V. Szolga Mihály diáriumának verses anyagát (1905), s e körből merítette tárgyát Rimay János szerelmi lyrája c. nagyobb tanulmánya, mely Akadémiánk egyik felolvasó ülésén annak idején (1906) bemutatott.

Ugyancsak az említett családi levéltárban folytatott kutatásaiból indultak ki a testőrírókra s Kazinczyra vonatkozó, becses új adatokban bővelkedő közleményei, (Barcsay és Báróczy, 1905: Bessenyei Sándor szerelme, 1906: ebben függelékül Bessenyei S. és Radvánszky János levelezése; Kazinczy Ferenc és Radvánszky Teréz, 1908: felolvasatott a Kisfaludy-Társaságban; Adatok Barcsay Ábrahám levelezéséhez. 1911). E részletekben elmerülő búvárkodások során tett szert Kazinczy korának oly alapos ismeretére, mely őt Akadémiánk monumentális kiadványának, Kazinczy Levelezése egyes kötetének bíráló ismertetésére valóban illetékké avatta, s ugyancsak e munkálatok közben vetette meg szilárd alapjait azon jeles tanulmá-

nyának, amely „Festetics György a magyar irodalomban“ címen a Kisfaludy-Társaság 1921-i pályázatán dicséretet nyert.

E nagyobb arányú pályamű szintén nem egyedül áll Baros Gyula tanulmányai közt a maga érdeklődése irányával. Különös kedvvel kutatja kiválóbb egyéniségek működését s így a magyar költők népszerűségének a nyomait az irodalomban, az irodalmi élet valósága iránt helyes érzékkel nemcsak az íróra, hanem visszhangjára is élénken figyelvén. Nagy és egészen az aprólékosáig teljes bibliografiai ismeretkészlete s páratlan arányú olvasottsága itt nem egyszer meglepően gazdag anyagot tárt fel. „Petőfi a magyar költők lantján“, melyet Endrődi Sándorral együtt készített (1910) volt e nemű munkái közt az első; 1913—14-ben az Olesó Jókai c. vállalat számára négy kis kötetben szedte össze Jókai munkáiból azt, ami Petőfivel vonatkozásban áll. Az utóbbi évek centenáriumi alkalmait ő rendszerint ily adatgyűjteményekkel ünnepelte meg, (Petőfi és a külföldi költők: Élet, 1923; Petőfi- (1923), Madách- (1923), Jókai a szépirodalomban, 1925; Gvadányi és az utókor: Irodalomtörténet 1925) olykor egyes költemények visszhangját és hatását is nyomon követve (A tölgyek alatt: Bp. Szemle, 1922; Szép Ilonka, 1926). Annak a valóban kegyeletos érdeklődésnek, mellyel nagy költőink és köztünk élt jeleseink életének vizsgálatába emelőd, tanui Arany és Tisza Domokos (1911), Madách és Veres Pálné (1923), Jókai és Arany (1925) c. tanulmányai is, valamint az intézet Értesítőjében (Széchenyi, 1910; Beöthy Zsolt, 1922) s a Tanáregyesületi Közönlönyben (Riedl Frigyes 1922), megjelent emlékezései.

Azon kevesek közé tartozik, akik a ponyva- és a kalendárium-irodalomra is kiterjesztik tudós figyelmüket. Az irodalmi élet helyes felfogása: az olvasóközönségnek is szemmeltartása hozza magával az elnépszerűsödés kérdésének fölvetését. Baros Gyula egész tudós pályáján, a kéziratos énekeskönyvek vizsgálatától kezdve az imént említett visszhangkereső tanulmányokon át, következetesen végigvonul e probléma ösztönző hatása. Nem csoda, hogy az irodalmi elnépszerűsödés végső állomásain, ponyván és kalendáriumban is felkeresi költőinket, s előszeretettel éppen a legnagyobbakat (Arany, Petőfi és a ponyvairodalom, 1918; kalendáriumi anyaggal kapcsolatban: Két vers a XVII. századból, Irod. tört. Közl. 1909).

A lelkiismeretes, megbízható kutató tudós mellett csak utalok a gazdag ismereteiből bőven merítő s folyóiratainkban mindenkor szívesen látott, megbízható szakbírálóra és tanulságos könyvismertetőre. Irodalmunkat kevesen ismerik jobban, szaktudományunk legcsekélyebb mozdulatait kevesen tartják alaposabban számon, mint ő s magyar irodalomnak és irodalomtörténetnek szerény tanári fizetésből állandóbb vásárlói aligha vannak nála. Az irodalmi kegyelet épúgy eltölti magánéletét, amint a nagy hagyományok lelkes átöröklőjévé avatja tanári pályáján. A Magyar Irodalomtörténeti Társaságnak ő a voltaképeni megalapítója s e társaság folyóiratát, az Irodalomtörténetet is ő szerkesztette a háborus években.

Taggá választásával a magyar irodalomtörténetnek egy valóban odaadó, önzetlen munkását jutalmazná meg Akadémiánk.

Horváth János l. t.

Hozzájárulunk:

Négyesy László r. t.

Décsi Lajos r. t.

Szinnyei Ferenc l. t.

Pintér Jenő l. t.

Vargha Damján l. t.

Szász Károly l. t.

DR. GULYÁS PÁLT, a Magyar Nemzeti Múzeum főkönyvtárnokát, a könyvtártannak a Pázmány Péter-Tud. Egyetemen c. ny. rendkívüli tanárát, kit az osztály 1922-ben levelező tagnak jelölt, az I. osztály B. alosztályába levelező tagnak ajánljuk.

Ajánlásunkban akkor kiemeltük s most újra nyomatékosan ismétljük, hogy Gulyás Pál több mint negyedszázadon át foglalkozik bibliográfiával és könyvtártannal s e téren európai látókörű, kiváló szakember. 1922-24. rendezte és katalogizálta a m. kir. belügyminisztérium négy teremből álló könyvtárát. Egyik legfőbb érdeme, hogy folytatja Szinnyei József *Magyar Írók Élete és Munkái* c. nagy életrajzi lexikonát. Óriási adatgyűjteményének publikálását már megkezdte s munkájából eddig 5 füzet jelent meg, mely bibliografiai szempontból mintaszerű.

A Magyar Tud. Akadémia már eddig is figyelemre méltatta kiváló munkásságát, midőn az Irodalomtörténeti Bizottság segédtagjává választotta.

1921. és 1922. évi ajánlásunkban részletesen felsoroltuk munkáit (22 önálló tanulmányt és félszáznál több értekezést és cikket). Azóta a következő munkái jelentek meg: 1. *Fehérpataky László* (Életrajz). M. Könyvszemle, 1923. 2. *A könyv sorsa Magyarországon a legrégebb időktől napjainkig*. U. o. 1923. 1924. és kny. 3. *Eine officielle Charakteristik Petöfi's in der Bach'schen Aera*. Pester Lloyd 1923. 44. 4. *Nekrologok*. Irodalomtörténet. 1923-26. 5. *A könyvek és könyvtárak hajdan és most* Budapest. 1924. 6. *Dix années de bibliographie hongroise*. Revue des études hongroises et finnoougriennes. 1924. 7. *A világ legrégebb bibliofilje*. M. Bibliofil Szemle, 1924. 8. *Magyar könyvészet*. Corvina. 1924. jul. 1-től máig. 9. *Ady Endre élete és munkái*. Bibliografiai tanulmány Budapest. 1925. 10. *Magyar Életrajzi Lexikon*. Szinnyei J. Magyar Írók Élete és Munkái-nak kiegészítő sorozata. Budapest. 1925-6. 1-5 füzet. (Aachs-Aranyosi). 11. *Franz v. Kazinczy und die ungarische Buchkunst*. Gutenberg-Festschrift. Mainz, 1925. (Magyarul a M. Bibliofil Szemlében 1925). 12. *Ein bisher als verschollen gegoltener Corvinianus im British Museum*. Zentralblatt f. Bibliothekwesen, 1926. 13. *A m. kir. belügyminisztérium könyvtárának címjegyzéke*. Szakok szerint rendezett katalógus. Budapest. 1925. 14. *Francia nyelvi és irodalmi cikkek Révai nagy lexikonában*. 15. *Brunetiére Ferdinánd válogatott irodalmi tanulmányai* (Kultura és Tudomány) Budapest. Év. n. (1926. nov. óta imprimálva).

Alapos munkásságával valóban rászolgált, hogy Akadémiánk a levelező tagsággal kitüntesse.

Némethy Géza r. t.

Szinnyei Ferenc l. t.

Pintér Jenő l. t.

Solymossy Sándor l. t.

Zlinszky Aladár l. t.

Szász Károly l. t.

AZ I. OSZTÁLYBA KÜLSŐ TAGNAK:

NIELSEN KONRÁD oslói (krisztiániai) egyetemi tanárt külső tagnak ajánljuk az I. osztályba. Nielsen Konrád igen kiváló búvárlója a norvégiai lappok nyelvének. Főmunkái: *Zur Aussprache des Norwegisch-Lappischen*, (1902), *Die Quantitätsverhältnisse im Pol-*

maklappischen. (1902), három norvég-lapp nyelvjárás szótára, amelynek első füzeté 1913-ban jelent meg, és a múlt évben megjelent nagy norvég-lapp nyelvtana és szöveggyűjteménye. E munkáival nagy szolgálatot tett a finnugor nyelvtudománynak. — Nielsen hosszú időt töltött hazánkban, nagyon jól tud magyarul és írt is magyar nyelven értékes tanulmányokat a Nyelvtudományi Közleményekbe s az Erdélyi Múzeumba.

Szinnyei József ig. és r. t.
Gombocz Zoltán r. t.

SABBADINI REMIGET, a milánói kir. egyetem nyugalmazott tanárát, az olaszországi ókori és neo-latin filologiai kutatások fáradhatatlan és rendkívüli sikeres munkásságú művelőjét külső tagnak ajánljuk.

Sabbadini tudományos munkássága kétfelé ágazik. Egyfelől az ókori latin filologia jeles művelője, kinek magyarázatos és szövegkiadásai, továbbá főleg az egyes írók kézirati hagyományára vonatkozó részletkutatásai e téren is kitűnő nevet biztosítottak. Tudományos működésének súlypontja mégis a humanizmus XV. századi irodalmának a tudomány eddigi történetében szinte példátlan méretű átkutatására esik. Száznál többre megy azoknak a legtöbbször terjedelmes cikkeknek a száma, amiket Sabbadini immár közel félszázadon át különböző folyóiratokban e tárgykörből közzétett, s egész kis könyvtárat tesznek ki ilyen irányú, legtöbbször alapvető fontosságú szövegkiadásai és feldolgozásai. Ilyenek pl. hogy csak a fontosabbakat említsük: *Storia del ciceronianismo e di altre questioni letteraire nella età della rinascenza* (1886), *Vita di Guarino Veronese* (1891), *Le scoperte dei codici latini e greci ne' secoli XIV e XV.* (I. 1905, II. 1914), *Storia e critica di testi latini* (1914) stb. Főmunkája mégis s egész tudományos munkásságának mintegy középpontja Guarino Veronese levelezésének mintaszerű kiadása: *Epistolario di Guarino Veronese* (I-III. 1915-19).

Sabbadini működésével virágzó iskolát teremtett hazájában s külföldön is mindazok, kik a XV. sz. humanizmus problémái iránt érdeklődnek, általában őt vallják mesterüknek. Magyar szempontból különösen fontos Sabbadini munkássága, mert Guarino Veronese mestere volt Janus Pannoniusnak és még több jeles magyar ifjúnak s Sabbadini-nak Guarino Veronese-re vonatkozó kutatásai mintegy alapot vetettek művelő-

déstörténetünk e fényes fejezetének tudományos feldolgozásához. Megemlíthetjük még, hogy Sabbadini a legtöbb esetben a magyar tudományos kutatások eredményeit is igyekezett műveiben értékesíteni s pl. Ábel Jenő és Fraknoi Vilmos odavágó munkáit többször felhasználja.

Némethy Géza r. t.

Huszi József l. t.

A II. OSZTÁLY

A) ALOSZTÁLYÁBA RENDES TAGNAK.

Bernát István dr. l. tagot rendes tagnak ajánljuk.

Bernát István már több mint két évtizede l. tagja Akadémiánknak s ez idő alatt úgy tudományos irodalmi, mint közgazdasági és társadalmi téren szerzett nagy érdemei méltóvá teszik őt arra, hogy a rendes tagok sorába emeltessék.

Levelező taggá választása óta számos kisebb-nagyobb cikk és tanulmány tanuskodik Bernát István nem csökkenő munkakészségéről és friss alkotó kedvéről, amelyek különböző közgazdasági, társadalmi és politikai kérdésekkel foglalkoznak. Mindezekben a munkáin átvonul a szociális érzéstől áthatott, de emellett emelkedett nemzeti és valláserkölcösös irányú világnézet, amely Bernát István egész munkásságát és társadalmi működését jellemzi. Nagyobb munkái 1906 óta a „Szocialista programok“ e., 1906-ban megjelent munkája, majd „Az általános választói jog eredményei“ című 1912-ben napvilágot látott tanulmánya. Azon számos kisebb-nagyobb dolgozaton kívül, amelyek a Magyar Gazdák Szemléjében, a Közgazdasági Szemlében, a Budapesti Szemlében, a Budapesti Hirlapban, a Magyar Földben és egyéb lapokban és folyóiratokban megjelentek, említésre méltóbb a tudományos szocializmus esődjéről, (1907), a francia állapotokról (1908), a földbirtok megosztásáról (1908), az új földtehermentesítésről (1911), az agrárius törekvésekről (1912), a nemzeti erő forrásáról (1912), a demokrácia védelméről (1913), és Lloyd George birtokpolitikájáról (1914) írott becses tanulmányai, amelyek külön is napvilágot láttak. Élénk harcosa Bernát István a szövetkezeti mozgalomnak. Szerkesztője s mindig irányítója volt a Magyar Gazdaszövetség „Szövetkezés“ című lapjának. A szövetkezeti kérdéssről is számos cikket és tanulmányt írt, amelyek 1909-ben

összefoglalva meg is jelentek. Szerkesztői tevékenysége a Magyar Gazdák Szemléjére is kiterjedt és szerkesztője volt ezen kívül a Magyar Gazdaszövetség által 1915. év végén megindított „Időszaki Értesítéseknek“, valamint alapítása óta egyik belső munkatársa a „Köztelek“ című lapnak. A Lóczy Lajos szerkesztette „A magyar Szent Korona Országainak leírása“ című munkában ő írta meg a magyar mezőgazdaság monografiáját.

Szorgalmas és sokoldalú irodalmi és tudományos működésén kívül jelentős szerepet tölt be Bernát István a közgazdasági társadalmi és egyházi életben is. Az 1920-ban szervezett közgazdasági karnak rendes tanára, majd első dékánja lett. A Magyar Gazdaszövetség elnökévé választotta, 1924-ben a Magyar Nemzeti Bank alelnöke lett és csak nemrégiben választotta meg az Országos Mezőgazdasági Kamara az újonnan szervezett felsőház tagjává. Jelentős szerepet tölt be a református egyház életében, évek óta elnöke a Kálvin Szövetségnek. A társadalom elismerését jelenti az Egyesült Kezresztény Nemzeti Liga alelnöki tisztsége. Munkásságának a külföld is elismeréssel adózott, több külföldi tudományos társaság és társadalmi szövetség rendes vagy tiszteleti tagjává választotta.

Bernát István tudományos működése, társadalmi szereplése és puritán lelkülete révén olyan általános tiszteletnek és megbecsülésnek örvend, hogy teljesen méltó az Akadémia rendes tagjai sorába való megválasztásra.

Budapest, 1927. február hó.

Gaal Jenő r. t.

Thirring Gusztáv r. t.

Kovács Alajos l. t.

Fellner Frigyes l. t.

Heller Farkas l. t.

LEVELEZŐ TAGNAK:

BALÁS KÁROLYT, a budapesti Pázmány Péter-Tudományegyetem ny. r. tanárát a II. osztály A) alosztályába levelező tagnak a múlt évben előadott indokok alapján újból ajánlják Heller Farkas és Kovács Alajos l. tt.

Az 1926. évi ajánlás szövege a következő volt:

BALÁS KÁROLYT, a budapesti Pázmány Péter-Tudományegyetem ny. r. tanárát, az elméleti közgazda-

ságtan kitünő munkását a II. A) osztályba levelező tagnak a mult évi választás alkalmával ajánlották a következő előterjesztéssel: Földes Béla, Matlekovics Sándor, Buday László, Heller Farkas és Kovács Alajos. Balás Károly Balassagyarmaton 1877 január 4-én született. Egyetemi tanulmányait Budapesten, Genfben és Bécsben végezte. 1902-ben ügyvédi vizsgát tett, s eleinte a budapesti, majd a pestvidéki törvényszéknél működött, majd 1903-ban Nógrád vármegye tiszti ügyészének választotta, 1907-ben a kassai m. kir. jogakadémián ny. rendkívüli, 1908-ban pedig nyilvános rendes tanár lett, míg 1914 tavaszán az ujonnan fölállított pozsonyi Erzsébet tudományegyetemre, 1918 augusztus havában pedig egyhangú meghívás alapján a budapesti tudományegyetem nyilvános rendes tanárává neveztetett ki a közgazdaságtan és pénzügytan tanszékére, 1911-ben állami kiküldetés folytán a német egyetemek közgazdasági szemináriumait tanulmányozta, 1922-ben pedig a hágai magyar-cseh döntőbiróságba delegáltatott.

Balás Károly irodalmi munkássága igen széleskörű. Már a „Népesedés“ című, 1905-ben 450 oldal terjedelemben megjelent munkájában nagy irodalmi felkészültséget mutatott. Néhány évvel később 1913-ban jelent meg a „Jövedelem eloszlás főágai a kapitalizmus korában“ című 656 oldalas munkája, mely a jövedelemeloszlás kérdéseinek sokoldalú, alapos és nem egy új szempontot hozó megvilágítását nyújtja. A legszélesebbkörű irodalmi tájékozottsággal bírálja e munka a fennálló jövedelemeloszlási elméletet és különösen az annyira vitatott tőkekamat elméletét igyekszik tovább fejleszteni. Nem fogadja el Böhm-Bawerk elméletét, hanem a tőke fogalmának újszerű értelmezésével keresi a tőkekamat magyarázatát. 1917-ben a Magyar Tudományos Akadémia kiadásában Földes szerkesztése mellett a „Magyar Közgazdasági Könyvtár és Remekírók“ tárában a „Pénz csereértéke“ című munkája jelent meg, mely az előbbi munkájában kifejtett elméletével összhangban az árelméletet és a pénzérték kialakulásának nehéz kérdéseit tárgyalja. A közgazdaságtan főbb kérdéseit kívánja felölelni „Politikai Gazdaságtan“ című, 1922-ben megjelent két kötetes, összesen 919 oldalra terjedő munkájában. Új szempontok szerint igyekszik e munka a közgazdaságtan elméletét felépíteni. Balás ellensége az elméleti és gazdasági politika szétválasztásának, mert szerinte a célok és érdekek olyan jelentős szerepet játszanak a gazdasági életben, hogy az általában ezek

köré csoportosul. Igy elméleti és gazdaságpolitikai fejtegetések egyaránt tért foglalnak fejtegetéseiben. E munkájának legkimagaslóbb pontja annak a tőkeelméletnek továbbszövése, melyet már a jövedelemeloszlásról szóló nagyobb munkájában megalapozott. Az elmélet legnehezebb kérdésének tisztázásához járul hozzá Balás e fejtegetéseivel. Nagy munkája nem ölelvén fel a közgazdasági élet minden területét és különösen mellőzvé a szociálpolitika kérdéseit, e hiányon akar Balás segíteni, amikor „Társadalmi politika I. rész. Alapvetés.” Budapest, 1924. című munkájában a szociálpolitika alapszempontját kísérli meg tisztázni.

Balás Károly tudományos egyéniségét a közgazdasági irodalom igen széleskörű ismerete s önálló kutató szellem jellemzik. A közgazdaságtan elméletének kitünő ismerője és művelője. Szorgalmáról, a fentebb említett mélyszántású és nagyobb terjedelmű munkákon kívül még számos kisebb-nagyobb értekezés is tanuskodik, amelyek közül egyik-másik német és francia nyelven is napvilágot látott. A közgazdaságtani elmélet jeles és szorgalmas kutatójának munkáját jutalmazná tehát az Akadémia Balásnak tagjai sorába választásával.

Főbb munkái a következők:

A népesedés. Közgazdasági tanulmány. Budapest 1905. 541 l.

Kivándorlásunk és visszavándorlásunk — tekintettel Ausztriához való viszonyainkra. 1908. 52. l.

A család és a magyarság Budapest, Grill. 1908. 52 l.

La natalité reduite á un et á deux enfants. Budapest, Athenaeum, 1910. 25 l. Revue de Hongrie 1910 nov. sz.

A járadékszerű jövedelmek köréből. Különlenyomat a Grosschmid-émlékkönyvből Budapest, 1912. 21. l.

A jövedelemelosztás főágai a kapitalizmus korában. Budapest. Eggenberger, 1913. 656 l.

Statisztikai tanulmányok. Budapest, Eggenberger 1916. 138 l.

A pénz csereértéke. Magyar Tudományos Akadémia kiadása. Budapest, Grill. 1917. 180 l.

Politikai Gazdaságtan. Két kötet. Budapest, Eggenberger. 1922. I. : 1-488 l, II. : 489-919 l.

Társadalmi Politika. I. rész. Alapvetés. 183 l. Budapest. 1924 Centrum Kiadóvállalat r.-t.

BARTÓK GYÖRGYÖT, a szegedi egyetemen a filozófia nyilvános rendes tanárát, filozófiai irodalmunk

régi kiváló munkását a II. A) alosztályban megüresedett egyik levelező tagsági helyre újból melegen ajánljuk. Bartók György 1882-ben született Nagyenyeden. A gimnáziumot a szászvárosi Kuun-kollégiumban végezte, majd a kolozsvári, lipesei és heidelbergi egyetemen tanult, főképp Böhmöt, Wundtot, Volkeltet, Windelbandot és Laskot hallgatta és ezek gyakorlatain vett részt. 1909-től a kolozsvári ref. theol. akadémiának nyilv. r., 1911-től a kolozsvári egyetemnek magántanára; 1917 óta pedig az utóbbi egyetemen a filozófia nyilv. r. tanára.

Bartók széleskörű filozófiai munkásságának sulypontja az értékelmélet területére esik. Első munkáiban (Az akaratszabadság problémája. 1906. A szabadakarat problémája és a büntetőjog. 1907.) az akaratszabadság kérdésében finom elemzéssel iparkodik szétválasztani az ontologiai és axiologiai szempontokat. Jelentős műve „Az erkölcsi érték philosophiája“ (1911), melyben az etikai empirizmus főirányait élesen boncolva, kimutatja, hogy az erkölcsfilozófiának alapjául nem a biológia, sem a pszichológia, sem a szociológia nem szolgálhat, hanem egyedül az értékelmélet. E kutatásaiban Böhm tanítványának bizonyul, de több ponton a mester tanait továbbfejleszti. Nagyobb munkái közül még meg kell említenünk a tavalyi Kant-jubileum alkalmával megjelent jeles Kant-monografiáját, (Kant, Torda, 1925), mely Kant egész rendszerét rendkívül világosan és plasztikusan tárja elénk. „Kant és a német idealizmus etikája“ c. munkáját Akadémiánk 1917-ben igen elismerő bírálat alapján pályadíjjal koszoruzta meg. Kiváló sikerrel vizsgálta Bartók a vallásfilozófia értékelméleti alapjait (A vallás problémája napjaink bölcseletében 1915). Jelöltünk a magyar filozófiai gondolkodás multját egész sor tanulmányban iparkodott feltárni, (Mihályi Károly élete és filozófiája, Athenaeum. 1909. Köteles Sámuel élete és filozófiája. U. o. 1910. és 1911. Széchenyi István gondolkodása 1910. Erdélyi János gondolkodása, 1915. Kölcsey kritikája és a kritikai művészet. 1911. Böhm Károly személyisége és tana. 1913.) Böhm Károly rendszerét egy nagyobb tanulmány keretében méltó módon először Bartók tette a külföld számára hozzáférhetővé (Die Philosophie Karl Böhms. Zeitschrift für Philos. und philos. Kritik. 165. köt. 1918. 134—174. l.)

Tavalyi ajánlatunk óta Bartóknak két kiváló műve jelent meg. Az egyik Széchenyi és Fichte világnézeté-

nek rokonvonásait tárja fel meglepő és mélyenjáró módon. Bpesti Szemle, 1926. évf., a másik pedig viszonylag szegényes etikai irodalmunk gazdagodása: Az erkölcsi értékeszme története a görög philosophiában. (1926. 170 l.), melynek középpontjában az erkölcsi érték megfogalmazására vonatkozó görög kísérletek elemzése áll.

E tartalmas és sokoldalú filozófiai munkásság alapján Bartók György megválasztását bátrak vagyunk tisztelettel újra a tek. Akadémia különös figyelmébe ajánlani.

Pauler Ákos r. t.

Hornyánszky Gyula l. t.

Kornis Gyula l. t.

KUNCZ ÖDÖN dr. egyetemi nyilvános rendes tanárt a II. osztály A) alosztályába levelező tagnak tisztelettel ajánljuk.

Kuncz Ödönt, a jogirodalom kiváló művelőjét, a mult évi választás alkalmával bátorkodtunk levelező tagságra ajánlani. Hivatkozással akkori ajánlatunkra és abban részletesen kifejtett indokokra, legyen szabad újból melegen ajánlanunk Kuncz Ödön professzort a tek. Akadémia figyelmébe.

Kuncz Ödön a multévi ajánlás alkalmával felemlített és mélatott tudományos munkálkodását az azóta lefolyt időben újabb alkotásokkal igen lényeges mértékben mélyítette. Kiadta a tulnyomórészben általa készített és a gazdasági élet szanálását nagy mértékben előmozdító u. n. *aranymérleg-rendelet alapos kommentárját*, (144 oktávós oldal). Elkészítette a kormány megbízása alapján a *részvénytársaságokról, szövetkezetekről és a korlátolt felelősségű társaságokról szóló törvénytervezetét* annak általános és részletes indokolásával együtt. (455 okt. oldal.)

Kuncznak ez a hatalmas törvénytervezete nemcsak egy jelentős kodifikatórius alkotás, hanem — amint azt a szakkritika már eddig is egyértelműleg elismerte — eseményszámba menő gazdagodása a magyar kereskedelemjogi tudmánynak is.

Az a 437. §, amelyben Kuncz a gazdasági életet irányító legfontosabb kereskedelmi társaságok jogviszonyainak szabályozását kodifikátori tudással összefoglalta, egy immár két évtizedes, intenzív, tudományos munkálkodás eredménye.

Hogy mekkora alapossággal fogott hozzá Kuncz

annak a maradandó becsű, minden problémát a leg-szélesebb körű tudományossággal tárgyaló munkának az elkészítéséhez, annak bizonyítására elég arra hivatkozni, hogy 1909 óta 44 nagyobb tanulmány jelent meg tőle a részvényjog és szövetkezetjog a reformjáról, amely tanulmányok valamennyiének a konkluziója a tárgyalta kérdések mikénti reformjának a kidolgozása.

Kuncz törvénytervezetének általános és részletes indokolása nem megszokott kifejtése a javasolt rendelkezések indokainak, hanem különösen a részvényjog minden egyes problémájának a bel- és külföldi törvények, joggyakorlat és tudományos irodalom teljes ismeretén és megértésén alapuló monografikus feldolgozása. Különös dicséretet érdemelnek a részvénytársaságra vonatkozó közgazdaságtudományi fejtegetései.

Kuncz e legújabb nagy műve a tisztán jogász, továbbá a közgazdasági, gazdaságpolitikai és gyakorlati szempontokat tökéletes harmóniába egyesíti. Az ő tervezetének minden rendelkezéséből és indokolásának minden sorából kisugárzik szemléletének az az alapvető tétele, hogy jogi szempontból is csak az lehet helyes, ami a szabályozott gazdasági intézmény gazdasági strukturájával összhangzásban áll. A törvényhozás csak akkor szabályozhat egy élő, gazdasági organizmust, ha tisztában van annak gazdasági lényegével is. A részvénytársaság *jogi* lényege nem lehet más, mint ennek az intézetnek *gazdasági* lényege. Ez pedig a forgalomképes részvény. Az 1. §. tömör indokolásában a részvénytársaság lényegének olyan klasszikus és eredeti kidomborítását olvashatjuk, amely teljes világosságot derít egy, — különösen a német irodalomban évtizedek óta folyó és nyugvó pontra mind a mai napig nem jutott vita tárgyát tevő kérdésre, t. i., *a részvénytársaság jogi természetére.*

Kuncz Ödön megválasztásával a T. Akadémia értékes, komoly és produktív munkaerőt nyerne.

Budapest, 1927 február 18.

Balogh Jenő r. t.
 Finkey Ferenc l. t.
 Fellner Frigyes l. t.
 Ereky István l. t.

NAVRATIL ÁKOST, a Budapesti Pázmány Péter-Tudományegyetem ny. r. tanárát a mult évi aján-

lásra hivatkozva újból ajánlják Földes Béla r. t., Heller Farkas l. t.

Az 1926. évi ajánlás szövege a következő:

NAVRATIL ÁKOST, a közgazdaságtan és pénzügytan ny. r. tanárát, a budapesti Pázmány Péter-Tudományegyetemen, mint az elméleti közgazdaságtan kiváló művelőjét, ajánljuk a II. osztály A) alosztályába levelező tagnak.

Navratil Budapesten született 1875 május 20-án. Tanulmányait a budapesti és berlini egyetemen végezte és a budapesti egyetemen sub auspiciis regis lett doktorrá avatva. Több éven át tagja volt a Földes nemzetgazdasági és statisztikai szemináriumnak. 1899 októberétől 1903 augusztus végéig a kereskedelmi minisztériumban szolgált, mint fogalmazó. Ezen idő alatt a munkások balesetbiztosítására vonatkozólag kodifikáló munkát is végzett. Azonkívül szervezte a Társadalmi Múzeumot. Az 1903/4-ik tanévtől kezdve két évig a kassai jogakadémián volt a nemzetgazdaságtan, pénzügytan és magyar pénzügyi jog ny. r. tanára. Az 1905/6-ik tanévtől kezdve a kolozsvári egyetemen működött, mint a nemzetgazdaságtan és pénzügytannak előbb ny. rk., majd ny. r. tanára. 1918-ban nevezték ki a közgazdaságtan és pénzügytan tanárává a budapesti egyetemre.

Első munkáját már 1895-ben írta Smith Ádám rendszeréről és ennek bölcséleti alapjáról mint egyetemi pályamunkát, mellyel díjat is nyert. Majd a Közgazdasági Lexikonba írt több nagyobb cikket 1901-ben. A gazdasági élet elemi jelenségei c. munkáját (300 oldal) adta ki, mely a közgazdaságtan alapvető kérdéseit tárgyalja jeles készültséggel. Széleskörű tudásának és kitünő ítéletének tanujelét adta a Társadalmi gazdaságtan és közháztartástan vázolata: Budapest, 1908. c. kézikönyvében, mely a közgazdaságtan és a pénzügytan rendszeres áttekintését nyújtja. E munkát tömörség, határozott ítélet és igen világos előadás jellemzik. Rövidsége mellett is — az elméleti közgazdaságtan, a gazdasági és a pénzügytan alapkérdéseit 360 oldalon tárgyalja — igen sokat nyújt e munka és nagyon beható, éles kritikával végzett tanulmányok eredménye.

Határozott tudományos egyéniséget és mély tudást tanusít A gazdasági élet és a jogi rend. Adalék a másodlagos gazdasági jelenségek elméletéhez c. 56 oldalas és a Földes emlékkönyvben megjelent munkája, mely a tiszta gazdasági kategória és a jogi kategória egymáshoz való viszonyát igyekszik tisztázni, különös tekintet-

tel a jövedelemelosztás jelenségeire. E tanulmány német nyelven is megjelent. A jövedelemelosztás kérdésével foglalkozik A járadék fogalma c. értekezése, mely 1914-ben a Farkas-émlékkönyvben jelent meg (22 oldal). Az átmenetgazdasági minisztérium kiadványai sorában jelent meg 1918-ban Valutánk helyreállítása c., 165 oldalas tanulmánya, mely a háború alatt megjelent pénzelméleti és valutapolitikai dolgozatok értékesítésével tárgyalja a pénz értékalakulásának és a valutajavításnak kérdéseit. E nagyobb munkák mellett számos kisebb-nagyobb értekezést is tett közzé, melyek közül különösen Gazdaság és technika c. értekezése emelendő ki, mely a Közgazdasági Szemle 1918., 1919 és 1920. évi füzetekben jelent meg. Elméleti munkáin kívül Navratil több, a gazdasági politika körébe vágó értekezést is irt. Ezek közül különösen a Jelentés a Társadalmi Múzeum berendezéséről és annak első évi munkásságáról c. értekezését emeljük ki, mely a társadalmi múzeumok kérdését általános szempontból tárgyalja.

Éles ítéletű kiváló tudóst tüntetne ki Akadémiánk Navratil levelező taggá választásával. Főbb munkáit a következőkben soroljuk fel:

Smith Ádám rendszere és ennek bölcséleti alapja. Budapest, 1898. Eggenberger. 238 oldal.

A gazdasági élet elemi jelentőségei. Budapest, 1901. Politzer Zs. és Fia. 300 oldal.

Jelentés a Társadalmi Múzeum berendezéséről és annak első évi munkásságáról. A Társadalmi Múzeum kiadványai: I. Budapest, 1903. 347 oldal.

A gazdasági élet és a jogi rend. Adalékok a másodlagos gazdasági jelenségek elméletéhez. Különlenyomat a Földes emlékkönyvből. Budapest, 1905. Pallas 56 oldal.

Wirtschaft und Recht. Ein Beitrag zur Theorie der secundaeren Wirtschaft für ungarisches öffentliches und Privatrecht. Budapest, 1906. 65 oldal.

A társadalmi gazdaságtan és a közháztartástan vázlata. Budapest, 1908. Grill. 360 oldal.

A járadék fogalma. Különlenyomat a Farkas-émlékkönyvből. Budapest, 1914. 22 oldal.

Valutánk helyreállítása. Budapest. 1918. 165 oldal.

Gazdaság és technika. Tanulmányok az elméleti közgazdaságtan köréből a Közgazdasági Szemle 1918., 1919. és 1920. évi füzetekben.

A II. osztály A) alosztályába levelező-tagságra ajánljuk **TOMCSÁNYI MÓRIC** dr.-t, a Pázmány Péter

tudományegyetem ny. r. tanárát. Tomcsányi több mint két évtizede fejt ki nagyszabású irodalmi tevékenységet. Régibb munkát közül kettőt emelünk ki, mint olyanokat, amelyek a jogtudomány számára rendkívül értékes gyarapodást jelentenek. Ezek közül az egyik „*A vagyoni felelősség*“ elvével foglalkozik, a másik „*Jogerő a közigazgatási jogban*“ címen a közigazgatási jognak egyik legnehezebb problémáját teszi beható tanulmányozás tárgyává. Legújabb munkái a „*Magyar közjog*“ és „*A magyar közigazgatási jog alapintézményei*“ nemrégiben hagyták el a sajtót.

E legújabb munkáiban Tomcsányinak rendkívül nagy nehézségekkel kellett megküzdenie. Közjogában a nehézségeket részint alkotmányunk történelmi jellege, részint a rombadőlt történelmi alkotmány egyes alapintézményeinek bizonytalan sorsa s a mai provisorium okozzák. Hogy egyes intézményeknél meddig menjünk el a történelmi háttér megrajzolásában? — hogy tárgyaljuk-e és mennyiben a közvetlen multat, pl. Ausztria és Magyarország egymáshoz való viszonyát?, — hogy az állampolgárság, az államszerződések, a jogegyenlőség, a költségvetési és zárszámadási jog feldolgozásánál figyelembe vegyük-e és mily mértékben Trianonnak és a szanálás tárgyában kötött nemzetközi szerződésnek — reméljük átmeneti jellegű rendelkezéseit? — ezek mind olyan kérdések, amelyeket mindenkit kielégítő módon megoldani teljességgel lehetetlen. De bármily nagy nehézségekkel kellett megküzdenie, Tomcsányinak nagy érdeme, hogy az irodalmat bírálva dolgozza fel, hogy minden kérdésben tárgyilagos és elfogulatlan s hogy a dogmatikai és a történelmi módszert szerencsésen kapcsolja össze. Közjoga jogtudományi irodalmunknak valóban értékes nyeresége. Fokozott mértékben állíthatjuk ugyanezt közigazgatási jogáról is, bár a nehézségek, amelyekkel meg kellett küzdenie, más természetűek ugyan, de semmivel sem kisebbek, mint közjogában.

Nincs a jognak egyetlenegy ága sem, amelyben a feldolgozandó joganyag akkora terjedelmet öltene s amely jelentékeny részében oly gyakran és oly mélyrehatóan váltakoznék, mint a közigazgatási jog. Ezért van feldolgozásánál a módszernek oly nagy, szinte döntő jelentősége. Tomcsányi előtt két út állott. Ha az államtudományi módszert választja, akkor tört utakon járhat ugyan, de csak olyan encyclopediát nyújthat, melynek jogászai szempontból tudományos értéke nem lehet. Ha

ellenben a dogmatikai módszert választja, akkor nyújthat ugyan értékeset, de magára kell vállálnia az úttörés nehéz munkáját. Tomcsányi a dogmatikai módszert választotta. E módszer alkalmazásának azonban megvannak a maga előfeltételei. Hiszen ki nem tartaná szinte lehetetlenül nehéz feladatnak pl. a magánjog dogmatikai feldolgozását, ha magánjogunk jelentős részeit rendeletek szabályoznák, s ha — ami még fontosabb — a magánjogoknak csak egy elenyészően kis töredéke részesülne bírói oltalomban? Már pedig — ellenében a nagy nyugati államokkal — ez az eset forog fenn a közigazgatás terén nálunk. Tomcsányi tehát, ha tudományos szempontból értékeset akart alkotni, kénytelen volt a jog-dogmatikai módszer alkalmazása révén, mintegy elébe vágni a természetes fejlődésnek. Ez az oka, hogy törvényhozásunk fogatkozásai s az úttörés nehéz munkája egynéhány kisebb jelentőségű részletkérdés megoldásánál éreztetik hatásukat. Ha azonban Tomcsányi közigazgatási jogát a maga egészében értékeljük, megállapíthatjuk, hogy munkája, mint *úttörő* munka kétségtelenül nagyon értékes gyarapodást jelent a magyar jogtudomány számára.

Tomcsányi tehát két évtizedre terjedő irodalmi munkásságával teljes mértékben kiérdemelte azt a kitüntetést, amelyet számára javaslatba hozni bátorkodunk s hangsúlyozzuk, hogy megválasztása az Akadémia számára határozottan nagy nyereség lesz.

Budapest, 1927 február 15-én.

*Magyary Géza r. t.
Ereký István l. t.*

A II. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYABA.

LEVELEZŐ TAGNAK:

Dr. FÖGEL JÓZSEF, a szegedi Ferenc József Tudományegyetem nyilvános rendes tanárát, a római Magyar Történelmi Intézet volt tagját, a II. osztályba levelező tagul ajánljuk.

Mint Akadémiánk könyvtárnoka, már egy ízben ajánlva volt, ezelőtt két esztendővel. Biztoskezü megrajzolója a XV. sz. végi és XVI. sz. eleji magyar művelődés világának. Ezirányú munkásságát II. Ulászló udvartartása (1907.) és II. Lajos udvara (1917.) c., s eredeti foráskutatásokon alapuló munkáiban Akadémiánk két ízben tüntette ki a Gorove-féle százaranyas díjával.

Műveinek legértékesebb fejezetei azok, amelyekben a hazai és külföldi levéltárakból lelkiismeretesen összehordott anyagból a magyar renaissance irodalmi és művelődési életét rajzolja, új perspektivákat nyitván meg a magyarországi humanizmus történetének megismeréséhez. Legújabb külföldi könyv- és levéltári tanulmányai és szerencséskezű kutatásai a magyarországi renaissance nagy királyának, Mátyásnak könyvtárához nyújtottak bőséges új anyagot azáltal, hogy a bécsi és más külföldi könyvtárakban a Corvin-kodexek egész sorát fedezte és dolgozta fel. A Korvina körüli nagyértékű kutatásai a Fraknoi Vilmos nagylelkű adományából kiadandó s már sajtó alatt levő, olasz nyelven is megjelenő „Mátyás király könyvtárának története“ c. díszműben fognak napvilágot látni.

Fögel József a magyarországi humanizmus és renaissance történetének egyik legjelentősebb és legeredményesebb művelője, s megválasztását a legmelegbben ajánljuk.

Munkái: 1. *Quomodo Wladislaus II. cancellariaque ejus de rebus litterariis meriti sint in Hungaria.* Bpestini 1911.

2. *Velencei diplomaták Budán a XVI. század elején.* Bpest, 1912.

3. *Hassisteini Lobkovic Bohuslav unter den ung. Humanisten.* (Ung. Revue 1913.)

4. *II. Ulászló udvartartása.* Bpest, 1913. Kiadja a Magy. Tud. Akadémia.

5. *II. Lajos udvara.* Bpest, 1917. (Gorove-díjjal jutalmazott pályaművek.)

6. *Ujabb Korvin-Kodexek a bécsi National-Bibliothekban.* (Bibliofil-Szemle.)

7. *Mátyás király könyvtárának története.* (Sajtó alatt.)

Csánki Dezső r. t.

Kollányi Ferenc r. t.

Gerevich Tibor l. t.

HEINLEIN ISTVÁN 1915 óta a bpesti Pázmány Péter Tudomány-Egyetemen az *ókori történet* tanára. Előzőleg a M. T. A. könyvtártisztje volt, s mint ilyen a kéziratár rendezésével, s az ott őrzött anyag publikálásával szerzett érdemeket. De eredeti tanulmányai, melyeket a budapesti, bécsi és berlini egyetemeken végzett, s melyeket egy több hónapig tartó görögországi utazással egészített ki, a klasszikus ókori, elsősorban a görög

históriára utalták. Részben magyarul, részben német nyelven megjelent munkái — problémák szerint osztályozva — az u. n. ion lázadással, a Spárta és Athén közötti ellentét keletkezésével, a marathoni ütközet lefolyásával, az athéni archonok választásával és végül — a római történet köréből — a néptribunság intézményével foglalkoznak.

H. irodalmi munkássága terjedelemben nem nagy és a klasszikus ókor gazdag anyagát tekintve, talán nem is nagyon változatos; de jól átgondolt értekezései mindig valamely újszerű felfogással törekszenek hozzájárulni a mult igazolt megértéséhez. Az u. n. *kritikai* iskola embere, aki főleg arra irányítja igyekezetét, hogy irodalmi emlékeinket keletkezési motivumaikban ismerje meg, bírálja el és csak a tisztító munka után tegye meg történelmi tudásunk forrásává. Heinleinnek ekként nyert tudományos eredményei nem mindenkor állanak vitán felül; Histiaios elnagyolt képe külföldön is ellenmondásra talált; de az általa gyakorolt módszerrel még kétséges eredmények is hozzájárulhatnak a kérdések helyesebb végső megoldásához. Különösen sikerültnek mondható Heinlein utolsó dolgozatának ama megállapítása, hogy az athéni birodalom a Kr. e. 5. században a peloponnesosi államok jóakaró semlegessége mellett jött létre (hiszen a még mindig fenyegető perzsa veszedelemnek elhárítására szolgált), s hogy csak 462-től datálódik az a politikai ellentét, amely végső következményében a peloponnesosi háborúhoz vezetett.

Heinlein a görög történetnek lelkiismeretesen dolgozó régi munkása; első értekezése, mely e körbe tartozik, már 1899-ben jelent meg. Ha azóta túlsokat nem is írt, viszont irodalmi munkássága bizonyos, feltűnő pauzákat nem ismerő folytonosságot mutat. Annak bizonyosságául pedig, hogy a külföldi literaturát is mily gondos figyelemben részesíti szüntelenül, szolgáljanak a Történelmi szemlében megjelent referátumai.

Melegen ajánljuk őt a II. oszt. B) alosztályának levelező tagjává.

Angyal Dávid r. t.

Aldásy Antal r. t.

Hornyánszky Gyula l. t.

Mahler Ede l. t.

Heinlein irodalmi munkássága: Vázlatok a Deionidák kulturpolitikájának történetéhez. 1899. Kritikai jegyzetek Herodotos V-ik könyvéhez. Egy. Phil.

közl. 1907. évf. *A marathoni csatáról.* Tört. Szemle. 1912. évf. *Görög történeti problémák.* U. o. 1913. évf. *Jonia gazdasági hanyatlása és az ion lázadás.* U. o. *Miltiades pere.* U. o. 1915. évf. *Az archoni állások betöltésére vonatkozó 487/6-iki törvény.* Fejérpataky-emlékkönyv. 1917. *Spárta és Athén a 480-iki perzsa hadjárat után.* Akad. Értes. 1918. *Spárta és Athén a Peisistraditák elűzetésétől 462-ig* Tört. Szemle 1918., 1920., 1920., 1922. és 1926. évf. *A néptribunság keletkezése és betöltése.* Gr. Klebelsberg Emlékkönyv 1925. Németül: *Zwei Abhandlungen über die Peisistratiden.* 1899. *Histaios von Miet.* Klio. 1909. évf. *Marathon und die Alkmeoniden.* Ung. Rundschau. 1912. évf. *Die Anfänge des Freiheitskampfes der Griechen gegen die Perser.* U. o. 1913. évf. *Der wirtschaftliche Niedergang Ioniens und der ionische Aufstand.* U. o. 1914. évf.

Alulirottak ajánljuk levelező tagnak a II b) alosztályba dr. NAGY MIKLÓST, a képviselőházi könyvtár igazgatóját.

Felsoroljuk munkáit. 1. Az általános, egyenlő, titkos választójog és a magyar választójogi reform. (Jogállam 1911 és külön.) 27 l. 2. A nemzeti erő világtörténelmi hatása. (Budapesti Szemle 1912.) 75 l. 3. A magyar katonáról. (Magyar Figyelő 1918. Franciául Revue de Hongrie 1918-iki folyamában.) 4. Miért veszítettük el és miért kapjuk vissza Erdélyt? (Uj Magyar Szemle 1921.) 5. Kell-e főrendiház? (Magyar Élet 1923.) 6. Milyen legyen az új főrendiház? (Magyar Élet 1923.) 7. A magyarországi nemzetiségi kérdés története. (A Magyarország felelőssége a háborúért című gyűjteményes munkában) 64 l. 8. A trianoni „békeszerződés“ történeti háttere és gr. Tisza István háborús felelőssége. (Tisza évkönyv IV.) 34 l. 9. Giesswein Sándor mint politikus (A Giesswein Emlékkönyvben). 10. Világostól Trianonig. Pethő Sándor könyvének bírálata. (Budapesti Szemle 1926 és külön.) 147 l. Ezt kiegészíti a Még egyszer Világostól Trianonig című polémia. (Budapesti Szemle 1926.) 11. Erdély jövője. (Budapesti Szemle 1926 és külön.) E nagyobb tanulmányokon kívül különböző politikai és történeti munkákról irt bírálatokat a Budapesti Szemlébe, a Történeti Szemlébe és a napi lapokba is. Bibliografiai munkái közül kiemeljük a Tiszarepertóriumot a Tisza-Évkönyv I—IV. köteteiben. Végül egy „In memoriam“ című füzetét említjük meg, melyben az 1910—1918-iki országgyűlés hősi halált halt tagjainak (gr. Eszterházy P., Désy Zoltán és Dahinten

Ernő) továbbá tisztviselőinek és alkalmazottainak emlékét újítja fel.

Munkáinak jellemvonásai: Az alapos történeti tájékozottság, nagy jártasság a politikai irodalomban, világos előadás, tőzsgyökeres magyar stílus és erős nemzeti érzés. Birálati essayi mintaszerűek abban a tekintetben, hogy az alapul vett könyvnek tárgyát újra feldolgozza a maga felfogása szerint. Publicisztikai és történeti kérdésekben ítéletét soha sem tévesztették meg a divatos irányok. Magyarország legújabbkori történetében kevés írónak van oly alapos tájékozottsága, mint Nagy Miklósnak. Bibliografiai munkái rendkívüli szorgalomról tanuskodnak. Nekrológjait meleg érzés és az egyéni jellemző vonások kiemelésének tehetsége teszik érdekessé. Olyan író Nagy Miklós, aki ismereteinek sokoldalúságával, valódi tudományszeretetével s meggyőződésének bátorságával többféle irányban hasznos tagja lehetne akadémiánknak.

Károlyi Árpád t. t.

Dr. Csánki Dezső ig. és r. t.

Dr. Domanovszky Sándor r. t.

Dr. Takáts Sándor r. t.

Gyalóky Jenő l. t.

A II. osztály b) alosztályába levelező tagul ajánljuk **DR. SZABÓ DEZSŐT**, a debreceni gróf Tisza István-egyetem ny. r. tanárát, aki az utolsó húsz esztendő alatt több jeles munkájával tünt ki a hazai történetirodalom terén.

Tanulmányainak egyik csoportja a magyar országgyűlések történetére vonatkozik. Megírta *a magyar országgyűlések történetét II. Lajos korában* (kiadta a M. T. Akadémia tört. bizottsága 1909.) és azonkívül egyes részleteket II. Ulászló korából is (*Az 1505—1508-i országgyűlések története*. Századok 1908.) Az e kérdésről szóló dolgozataiban nemcsak az országgyűléseken történt eseményekről igyekezett képet nyújtani, hanem az akkori pártéletről is. Szintén a magyar törvényalkotás történetéhez szolgáltat adalékokat Mátyás királynak 1485-iki u. n. *nádori törvényéről* szóló cikke, (Századok 1918.) amelyben a nádornak azt a szerepét ismerteti, amelyet a király távollétében, mint annak helyettese töltött be.

Irodalmi munkáinak egy másik csoportjában azokat a törekvéseket ismertette, amelyek révén a Habsburgok a magyar trónra jutni igyekeztek.

Küzdelmeink a nemzeti királyságért (A Thaly Kálmán díjjal kitüntetve, kiadja a M. Történelmi Társulat 1917.) című nagy munkájában ezenfelül igyekszik részletesen megismertetni azokat a módozatokat, amelyek mellett a különböző házakból származó uralkodók korában a magyar trónt betöltötték. A nőágnak a trónon való következéséről külön cikket irt a Fejérpataky-Emlékkönyvbe (1917), amelyben Habsburg *Albert választásával* kapcsolatban egykorú kútfőkből bizonyítja be, hogy a nőörökösödést akkor még nem ismerték hazánkban, és hogy ez az elmélet az osztrák centralisztikus irodalom révén alakult ki.

Munkáit első sorban levéltári kutatások alapján irta meg, sok olyan anyagot használva fel, amelyet a magyar történetírás azelőtt nem ismert. Az országgyűlések történetének függelékeképpen II. Lajos törvényeinek az eddigi kiadásoknál pontosabb szövegét adta.

Az állandó hadseregről szóló 1715:VIII. t. c. létrejövételének történetét megírva, (Hadtörténelmi Közlemények 1910) az állandó hadsereg törvénybeiktatásán kívül azzal is behatóan foglalkozott, hogy hazánkban ezzel a törvénybeiktatással tulajdonképpen már meglévő intézményt törvényesítettek, s hogy a becikkelyezés fontossága elsősorban abban állott, hogy az állandó hadsereg ellátásáról az adózás állandóságának biztosítása által intézményesen gondoskodjanak.

Jelenleg a Mária Terézia-korabeli urbéri rendezés történetén dolgozik és az erre a kérdésre vonatkozó levéltári anyagot készül közrebocsájtani. Ebből a készülő munkából tekinthető mutatványnak az az értekezése, amely „*Mária Terézia és a parasztok*“ címen jelent meg a Klebelsberg-Emlékkönyvben (1926.) Ezenfelül nyomtatásra készen áll *a herceg Festetics-család* történetét tárgyaló munkája.

Angyal Dávid r. t.

Domanovszky Sándor r. t.

Aldásy Antal r. t.

Lukinich Imre l. t.

DR. TÓTH ZOLTÁN egyetemi magántanárt, a Magyar Nemzeti Múzeum őrét a II. osztály B-alsztályába *levelező tagnak* ajánljuk. Dr. Tóth Zoltán a középkori magyar hadtörténet egyik leghivatottabb művelője, kinek tudományos munkássága főleg a XV. századbéli magyar hadtörténet terére terjed ki. E tárgyú tanulmányai közül kiemeljük a Hadtörténelmi Közleményekben megje-

lent „A husszita eredetű Szekérvár“ (1916.) és „A husszita Szekérvár a magyar hadviselésben“ (1918) című dolgozatait, melyek a husziták hadjárataiban oly fontos szerepet játszott Szekérvár kérdését tárgyalják még kimerítően. Már ezen tanulmányaiban is a XV. századi hadi taktikára vonatkozó ismereteinket egészen új szempontokkal gyarapította, „A magyar lovasság reglamentuma 1722-ből“ (ugyanott 1914) közleményében pedig a XVIII. századbéli hadi történehez szolgáltatott értékes adatokat. Főmunkája a Mátyás király idegen zsoldos serege (Budapest, 1925), melyet Akadémiánk a Lévay-díjjal jutalmazott. E műben a középkori magyar hadtörténet egyik legérdekesebb kérdését tárgyalja, a híres fekete sereg történetét, melyben egészen új és meglepő eredményekre jutott. Megállapításai megdöntik azt a nézetet, mintha a fekete sereg gyalog zsoldos csapat lett volna, melynek szervezésére Mátyásnak a mintaképet a török janicsárság adta. Kimutatja, hogy a Mátyás által szervezett gyalog zsoldos sereg tagozódása és haremodora semmi közös vonást sem mutat fel a janicsárokéval és így ez nem szolgálhatott annak mintaképeül. Kimutatja továbbá, hogy ez a gyalog zsoldos sereg nem azonos a fekete sereggel, mely nem gyalog, hanem lovas sereg volt és a melynek magvát a Giskra-féle cseh csapatok képezték, melyektől átvették azok taktikai legfőbb erősségét, a szekérvárat, mely a fekete seregnél is jelentős szerepet játszott. Megállapítja azt is, hogy a fekete sereg nevét — mely különben csak a Mátyás utáni forrásokban bukkan fel — nem mint eddig általában hittük, fegyverzetétől, vagy hadi jelvényétől vette, hanem vezetőjétől a Fekete melléknévvel ismert, Biskopitzi Haugwitz Jánostól nyerte. A munka nem szorítkozik tisztán a fekete sereg történetére, hanem kiterjeszkedik a Mátyás trónralépte előtti, magyar hadügyi viszonyok ismertetésén kívül a nagy király hadi vállalkozásaira, melyeket a legszélesebb alapon, a forrásanyag és irodalom ritka teljességével való felhasználása mellett, rendkívül éles kritikával világít meg. E részben különösen Mátyás csehországi, a császár elleni és a glogauai háború részletes tárgyalása a legértékesebb. Külön ki kell emelnünk azokat a fejezeteket, amelyek az európai hadügyet a középkor végén tárgyalják, az átmenetet a feudális seregből a zsoldos seregre, és a hussziták harci taktikájáról szóló részeket. Tóth Zoltánnak ez a munkája, amellet hogy a fekete sereg történetét kritikailag tisztázza, Mátyás hadi politikájának nagyszá-

bású, a legapróbb részletekre kiterjedő ismertetése, melyből plasztikusan domborodik ki a nagy király északi és északnyugati hadi vállalkozásainak jelentősége.

Hadtörténeti dolgozatai mellett Tóth Zoltán fegyvertani kérdésekkel is foglalkozott, így különösen a legrégebbi feszítő zablákkal, az Archeológiai Értesítő 39. kötetében és a Zeitschrift für Historische Waffen und Kostümkunde 1926. évfolyamában. Dolgozatai szigorú tudományos módszert, éles kritikai érzést és alapos irodalmi tájékozottságot mutatnak. Beválasztásával Akadémiánk értékes szakerőt nyerne, kitől a magyar hadtörténeti tudomány terén még sokat várhatunk.

Budapest, 1927. február 14-én.

Forster Gyula ig. és t. t.

Csánki Dezső ig. és r. t.

Domanovszky Sándor r. t.

Áldásy Antal r. t.

Pilch Jenő l. t.

Gyalóky Jenő l. t.

A II. OSZTÁLYBA KÜLSŐ TAGNAK:

ARDUINO COLASANTIT, Olaszország régészeti és szépművészeti főigazgatóját külső tagnak ajánljuk a II. osztályba. Az olasz művészeti, régészeti, múzeumi zenei és irodalmi adminisztráció legfőbb irányítója, aki e széles hatáskörében Olaszország részéről hosszú idő óta főtenyezője az egyre gyümölcsözőbb olasz-magyar szellemi kapcsolatoknak. Hazánknak egyik leglelkesebb barátja, aki a legnehezebb időkben is bátran mellénk állott, midőn kultúránkat Trianon árnyékában veszély fenyegette. Ma már nem lehet titok, hogy jórészt az ő érdeme, ha az igazságtalan békeszerződésben a magyar műkincsek méltányos megítélésben részesültek; nem lehet titok, hogy az Ipolyi-gyűjtemény odaitelésénél mily nagy sullyal esett a latba az a szakvélemény, mellyel ő a magyar igény jogossága mellett a Jóvátételi Bizottságnál fentartás nélkül síkra szállt, s még frissen érezzük annak a javaslatának hatását és melegét, melynek alapján Mussolini a két modenai kodexet, nemzeti kulturánk e drága ereklyéit Magyarországnak ajándékozta. Barátsága régi keletű. Országunkat, s különösen a magyar művészetet még a háború előtti időkben ismerte meg. Hazánkról akkor írott meleg cikkeit felvették az olasz

iskolai anthológiákba. A primási képtárról és a Pálffy-gyűjteményről Gerevich Tibor társszerzővel közölt tudományos ismertetéseket. Budapesten, a háború előtt és után több ízben tartott tudományos előadásokat, a Nemzeti Múzeum előadás sorozatában, s ismételten a Korvin Mátyás Egyesületben.

Európaszerte elismert, kimagasló szaktekintélyét, nemcsak annak köszönheti, hogy a világ legnagyobb művészeti adminisztrációjának élén áll, hanem nagyszabású művészettörténeti tudományos munkásságának is, mely nem egy tekintetben alapvető. Egyike volt az elsőknek, akik a bizánci befolyást az olasz művészetben módszeresen kutatták, s az olasz művészettörténeti irodalomban elsőnek ismerte fel a Salimbeni testvérekről és Gentile da Fabriano-ról írott műveiben — azt a hatást, mellyel az Alpeseiken túli művészet az olasz renaissance kibontakozását segítette. Több művében foglalkozott az új méltányláshoz jutott barokk-művészettel. — Megírta a római Angyalvár monografiáját. S csak néhány hete hagyta el a sajtót az olasz monumentális kutak feldolgozását tartalmazó hatalmas kötete. Immár tizenhat éve szerkeszti Olaszország legtekintélyesebb művészettörténeti folyóiratát, a „Bollettino d'Arte“-t.

A magyar tudomány és művészet: a magyar kultúra nemcsak elismeréssel, hanem hálával is tartozik Arduino Colasantinak.

Berzeviczy A. ig. és t. t. elnök.

Csánki Dezső ig. és r. t.

Hóman Bálint l. t.

Gerevich Tibor l. t.

Dr. DOPSCH ALFONZOT, a bécsi tud. egyetem tanárát, a II. osztályba kültagnak ajánljuk. Ajánlását úgy véljük részletesebben nem szükséges megindokolnunk, mert Dopsch Alfonz neve szakköreink előtt már régóta nem ismeretlen. Dopsch a középkori történetnek, különösen a középkori gazdaság és kultúrtörténetnek jelenleg legismertebb művelője, ki mint a Commission de Coopération Intellectuelle tagja, a nemzetközi tudományos érintkezések újra fölvétele körül is nagy érdemeket szerzett magának. Tudományos művei közül csak kettőt emelünk ki, melyek a legfontosabbak és amelyek nevét általánosan ismertté tették. Az egyik a *Wirtschaftsentwicklung der Karoligerzeit vornehmlich in Deutschland* (2 kötet II. kiad. 1921—22), amely a kora

myz
 középkori gazdaságtörténetet egészen új világításban mutatja be. E munkában különösen a gazdaságtörténeti forrásoknak kritikai vizsgálata vonja magára a figyelmet, amelyben Dopsch azt a módszertani eljárást, melyet a diplomatikai kutatás az oklevelek segítségével kifejlesztett, a gazdaságtörténeti forrásokra alkalmazza. E kritikai eljárás legfőbb eredménye volt annak kimutatása, hogy a Capitulare de Villis nem származik Nagy Károlytól és nem képez az egész birodalomra érvényes gazdasági rendtartást és ép így az Exempla Brevium sem származik Nagy Károly idejéből, hanem jóval fiatalabb és a 816. évi aacheni reformmal áll szoros összefüggésben. E két eredmény megállapítása magával vonta természetszerűleg azt is, hogy a Karoling-korszak gazdasági történetének az a beállítása, mely e két forrásra alapított, megváltozott és a régi deduktív módszeren alapuló felfogás teljesen összeomlott.

Dopsch másik nagy munkája a Grundlagen der europaischen Kulturentwicklung von Caesar bis auf Karl d. Gr. (2. kötet, II. kiadás, 1923—24) voltaképen az előző munkából sarjadt ki. E munka kulturtörténeti jog- és alkotmánytörténeti szempontból egyaránt nagy jelentőségű annak kimutatásával, hogy a nagy germán népvándorlás korántsem eredményezett kultúraesurát Európa életében, nem okozott kulturális katasztrófát, hanem a germánok miután már a mi időszámításunk kezdetén fejlettebb kultúrával bírtak, átvették és tovább tudták fejleszteni a római kulturát, tehát nem rombolólag, hanem konzerválólólag hatottak. Ezzel együtt egész sora a legkülönbözőbb gazdaság és sociáltörténeti kérdéseknek, nemkülönben a régi germán alkotmányjogi kérdéseknek egész sora nyer új megvilágítást, valamint a kereskedelem, ipar és pénztörténet számos kérdése is.

Dopsch Alfonz tudományos munkásságának jelentősége teljesen megindokolja, hogy Akadémiánk őt, kinek tudományos hírneve nemesak Európában, hanem azonkívül is általános, kültagjai sorába iktassa. Szabadjon még reámutatnunk arra, hogy Dopsch Alfonz hivatalos állásánál fogva a bécsi egyetemet látogató fiatal magyar történészeknek is mindenkor jóakarató támogatója és tudományos munkásságuknak előmozdítója.

Budapest, 1927. február 14.

Csánki Dezső ig. és r. t.
 Angyal Dávid r. t.

Domanovszky Sándor r. t.

Aldásy Antal r. t.

Szentpétery Imre l. t.

Hóman Bálint l. t.

Lukinich Imre l. t.

A III. OSZTÁLYBA TISZTELETI TAGNAK:

BLÁTHY OTTÓ-t, a kir. József műegyetem és a bécsi technikai főiskola tiszteletbeli doktorát, a Ganz elektromos gyár igazgatóját, aki a tudományos elektrotechnika terén az egész világon ismert és nagyrabecsült nevet vívott ki magának, a III. o.-ban üresedésben lévő tiszteletbeli tagságra ajánljuk.

Az Elektrotechnika terén kifejtett úttörő működését Akadémiánk már 1909-ben a *Wahrmann-díjjal* tüntette ki.

Bláthy eredménydús tudományos technikai tevékenységének több mint negyven esztendő múltja van. A váltakozó áramú transzformátor rendszernek kialakításában kiváló része volt. Ez a korszakotalkotó találmány lehetővé tette az elektromos áramnak nagy távolságokra kevés veszteséggel való átvitelét, nagy területen gazdaságos szétesztását.

Az elektrifikálás, az elektromos világítás, a munkaátvitel ez által vált lehetségessé és csak természetes, hogy kultúránk fejlődése ilyen módon újabb impulzusokat nyert.

Az első nagy városi telep, amely e rendszer szerint készült 1892-ben a római volt és itt létesült az első nagy munkaátvitel is (Tivoli—Róma).

Azóta ennek a rendszernek tökéletesítésén serényen és nagy sikerrel dolgozik.

Elméleti fejtegetései nagyértékű gazdaságosan működő szerkezetekben öltének testet. A londoni Institution of Civil Engineers többször hívta fel őt, hogy fontos elektrotechnikai kérdésekre vonatkozó vitatkozásokban vegyen részt. A külföldi tudományos folyóiratokban megjelent cikkei a magyar tudományos technikának dicsőségét öregbítik.

Az elektromérnökök internacionalis versenyében a legelsők élén áll a transzformátorok méretezése és szerkesztése, továbbá a nagy teljesítményű alternátorok, a váltakozó áramú számlálók, valamint a gyorsjárású gőzturbó-alternátorok szerkesztése terén.

Szerkezeteinek széles e világon elismert nagy sike-

rei tanuskodnak Bláthy páratlan működéséről, aki a magyar kultúrának a haza határán túl is világitó fátyója.

Ilosvay Lajos ig. és r. t. m. e.

Fröhlich Izidor ig. és r. t.

Rados Gusztáv r. t.

Kürschák József r. t.

Zelovich Kornél l. t.

A III. OSZTALY A) ALOSZTÁLYÁBA

RENDES TAGNAK:

Dr. ZEMPLÉN GÉZÁT, a m. kir. József-Műegyetemen a szerves kémia ny. r. tanárát, a M. T. Akadémia levelező-tagját, rendes tagnak ajánljuk a III. osztály A) alosztályába.

Zemplén Géza a levelező tagságához fűzött reményéseket, mint a szerves kémia tudós kutatója, teljes mértékben beváltotta. Termékeny és a legnehezebb feladatokat könnyen és sikerrel oldja meg. 1923-tól, levelező taggá választásának évétől kezdve, önálló kutatásokra és összefoglaló közlemények írására fordította idejének legnagyobb részét. Legtöbbször egyedül dolgozott, de néha igénybe vette két jeles tanítványának segítségét is.

I. Önálló értekezései.

1. A gentiobióizról és az amygdalinnal való összefüggésről. (Székfoglaló értekezés). *Math. és Term. t. Értesítő* 42 K. 292 l. (1925).

2. *Synthese der Amygdalinsäure aus Gentiobiose*. *Ber. d. deutsch. Chem. Gesellsch.* 57. 698 (1924).

3. *Géza Zemplén u. Alfons Kunz. Studien über Amygdalin III. Über l. Amygdalinsäure*. *Ber. d. deutsch. Chem. Gesellsch.* 57, 1194 (1924).

4. *Géza Zemplén u. Alfons Kunz. Studien über Amygdalin IV. Synthese des natürl. l. Amygdalin*. *Ber. d. deutsch. Chem. Gesellsch.* 57, 1357. (1924).

5. *Géza Zemplén u. Géza Braun. Über einige Aetherverbindungen des Salicins*. *Ber. d. deutsch. Chem. Gesellsch.* 58, 1405 (1925).

6. *Methylezett cukrok redukáló képessége*. *Math. és Term. t. Értesítő* 43/5. 102 l. (1926).

7. *Géza Zemplén u. Géza Braun. Reduktionsvermögen der methylierten Zucker*. *Ber. d. deutsch. Chem. Gesellsch.* 58, 2566 (1925).

8. *Bemerkungen zur Arbeit von Ernst Waser: Un-*

tersuchungen der Phenylamin. Reihe VI. Decarboxylyrung des Tyrasins und des Leucius. *Helvetica Chimica acta.* 9, 115 (1926).

9. Redukáló diszacccharidok lebontása és a Diszaccaridok szerkezetének közvetlen bizonyítása. *Math. Term. tud. Értesítő* 43, 111 (1926).

10. Abban der reducirenden Biosen I. Direkte Konstitutions-Ermittlung der Cellobiose. *Ber. d. deutsch. Chem. Gesellsch.* 59, 1254, (1926). Előadta Berlinben a Deutsche Chem. Gesellschaft 1926 április 19-én tartott ülésén.

11. Géza Zemplén und Géza Braun. Abbau der reducirenden Biosen II. Konstitution der Turanose u. Melecitose. *Ber. d. deutsch. Chem. Gesellsch.* 59, 2230 (1926).

Abbau der reducirenden Biosen III. Direkte

12. Konstitutions-ermittlung des Milchzuckers. *Ber. d. deutsch. Chem. Gesellsch.* 59, 2402 (1926).

13. Abbau der reducirenden Biose IV. Nachtrag zur Konstitution der Turanose und Melecitose. *Ber. d. deutsch. Chem. Gesellsch.* 59, 2539 (1926).

14. Géza Zemplén u. Dionys Kiss. Abbau der d-Glvkose und der d-d-Glykoheptose. *Ber. d. deutsch. Chem. Gesellsch.* 60, 165 (1927).

15. Über das Freie, krystallisierte Nitril der Glykonsaure. *Ber. d. deutsch. Chem. Gesellsch.* 60, 171 (1927).

II. Összefoglaló munkái.

Ezek mind a Biochemische Handlexikon XI kötetben, 1924-ben, jelentek meg a következő lapokon:

Polyptide 1—46, Aminosäuren 47—203, Harnstoff und Derivate 204—242, Guanidin, Kreatin, Kreatinin 243—270, Amine 271—292, Cholin, Betain, Neurin, Muscarin 293—311, Indol und Indolabkömmlinge 312—319. Zemplén Géza értekezései éles látásról, a szerves kémiai kutató módszerekben páratlan tájékozottságról tanuskodnak. Több olyan feladat kísérleti megoldását intézte el, amelyek a kutatók legjobbjait évtizedeken át nem kielégítő eredménnyel foglalkoztatták. Az 1, 2, 3, 4, 9, 10, 11, 12, 15 számú értekezései neki és az általa vezetett laboratóriumoknak becsületére váltak.

A Biochemisches Handlexikonban megjelent közleményei, nevét nemcsak ismertté, hanem alaposságuknál és megbízhatóságuknál fogva tiszteltté is tették a világirodalomban.

Mínthogy Zemplén Géza tudományos munkássá-

gával kiváló érdemeket szerzett arra, hogy a Tek. Akadémia őt a rendes tagok sorába emelje: azzal a meggyőződéssel ajánljuk őt a Tek. Akadémia nagybecsű figyelmébe, hogy ez a kitüntetés az ő becsvágyát, újabb — s ha lehet még nagyobb — eredmények elérésére fogja sarkalni.

Kelt Budapest, 1927 február 23-án.

Ilosvay Lajos ig. és r. t.

Szarvasy Imre r. t.

LEVELEZŐ TAGNAK:

DR. FRÖHLICH PÁLT, a Ferenc József tudomány egyetemen a kísérleti fizika nyilvános rendes tanárát, a Pázmány Péter tudományegyetem magántanárát a III. osztály A) alosztályába levelező tagnak ajánljuk.

Fröhlich Pál 1889-ben Torzsán (Bács megye) született. Egyetemi tanulmányainak befejezése után 1911-ben közel három esztendőn át néhai báró Eötvös Loránd gravitációs és földmágneses vizsgálataiban résztvett, még pedig Eötvösnek úgy a szabadban, mint a laboratóriumban végzett tudományos kutatásaiban tevékenyen segédkezett. 1914-ben a budapesti református főgimnázium rendes tanára lett, de ebben a minőségben is Eötvös intézetében állandóan önálló, különösen fénytani vizsgálatokkal foglalkozott. A világháború kitörésekor a haretérre vonult, részt vett a szerbiai és a kárpáti harcokban, hol súlyosan megsebesült. Katonai érdemeinek elismeréséül a hadvezetőség az I. osztályú ezüst vitézségi éremmel, később a sebesülési éremmel és a Károly csapatkereszttel tüntette ki. 1923-ban a Pázmány Péter tudományegyetem magántanára, 1924-ben a Ferenc József tudományegyetemen a kísérleti fizika ny. rk. és 1926-ban ny. r. tanára lett. Közben 1925-ben a Rockefeller alapítványi ösztöndíjjal egy teljes esztendőt Amerikában töltött, hol félévig Baltimore-ban a Johns Hopkins egyetemen R. W. Wood laboratóriumában és egy félévig Chicago-ban a világhírű A. A. Michelson laboratóriumában dolgozott.

Fröhlich Pál önálló dolgozatai kivétel nélkül fénytani kérdésekkel foglalkoznak. Ezeket röviden a következőkben jellemezhetjük:

1. „*Újabb észleletek a teljes fényvisszaverődésnél megtört sugár polárosságáról.*“ M. T. Akadémia Math. és Termtud. Értesítője 36 kötet 68—97 lap 1918.

Ugyanez „*Neuere Beobachtungen über die Polarisation des bei der Totalreflexion gebrochenen Lichtes*“. *Annalen der Physik*. Vierte Folge Bd. 63. 1920. E kísérleti dolgozata Fröhlich Izidor nagyjelentőségű vizsgálataihoz kapcsolódik s azokat értékes eredményekkel egészíti ki arra a fontos esetre, amikor a fény a teljes visszaverődés határszöge alatt esik az elhajító felületre s polározás síkja a beesés síkjára merőleges.

2. „*A fénytörés geometriai törvényének érvényességi határáról*“. M. T. Akadémia Math. és Termtud. Értesítőjének 39 kötete 239—249 lap 1921. Ugyanez: „*Die Gültigkeitgrenze des geometrischen Gesetzes der Lichtbrechung*“. *Annalen der Physik*. Vierte Folge. Bd. 65. 1921. Eredeti gondolata alapján kísérletileg vizsgálta meg azt az évszázados problémát, hogy a teljes fényvisszaverődés alkalmával mily mélységig nyomul be a fény az optikailag ritkább közegbe. Vizsgálatait üveg-levégő közegek esetén három különböző színű fénnel végezte. Megállapítja, hogy a geometriai optika érvényességi határa minden szín esetén a határkuptól a beesési szög növekedésével eléggé szabályos menetű csökkenést mutat.

3. „*További észleletek a fénytörés geometriai törvényének érvényességi határáról*“. M. T. Akadémia Math. és Termtud. Értesítőjének 40 kötete 84—93 lap 1923. Ugyanez: „*Weitere Beobachtungen über die Gültigkeit des geometrischen Gesetzes der Lichtbrechung*“. E dolgozatában előbbi méréseit kiterjeszti arra az esetre, amikor a fény üvegből folyadékba (víz, kloroform-, benzolba) lép s megállapítja a geometriai optika törvényeitől való eltérését.

4. *A fénytörés*. Matematikai és Fizikai Lapok 30 kötete 16—19 lap. A teljes fényvisszaverődéskor a ritkább közegbe benyomuló fénnel foglalkozik, beleszöve előbb említett két dolgozatának eredményeit.

5. „*Die Polarisation des Fluoreszenzlichtes von Farbstofflösungen*“. *Zeitschrift für Physik* Bd. 35. S. 193—206. 1925. E dolgozatában, amelyet az International Education Board anyagi támogatásával a baltimorei Johns Hopkins egyetem fizikai laboratóriumában végzett, festőanyagok oldataiban gerjesztett fény polározási állapotát s annak változását vizsgálta meg különböző koncentrációknál és különböző hőmérsékleten.

6. „*On the polarization of fluorescent light from colloid solutions*“. *Bulletin of American Physical Society*. Washington meeting april 23—24. 1926. Eme W.

W. Watson által az amerikai társulatnak beterveztett dolgozatában a szerző a fluorescein, eosin, rhodamin 59., rhodamin, B extra s más festőanyagok vizes oldatában gerjesztett fluoreszkáló fény parciális polározási állapotát vizsgálta meg, ha azokba mindig több és több zselatin és gummiarabicum-ot vagy ugyanazok acetons-oldatában fokozatosan több és több celluloidot oldott fel. Azt találta, hogy e celluloid oldatokban gerjesztett fluoreszkáló fény polarizációs mértéke O-ból kiindulva egy maximumig folytonosan növekszik, ha az oldatban több és több kolloidot oldott fel.

Fröhlich Pál komoly tudós, ki gondos és lelkiismeretes megfigyeléseivel és kitünő kísérleti ügyességével a nehezen hozzáférhető kényesebb kísérleti kérdéseket is meg tudja oldani.

Meggyőződésünk, hogy Fröhlich Pál megválasztásával az Akadémia szorgalmas és jeles munkást fog nyerni.

Budapest, 1927. évi február hó 25-én.

Farkas Gyula r. t.

Tangl Károly r. t.

Rybár István l. t.

Pogány Béla l. t.

KANDÓ KÁLMÁN-T, a kir. József-Műegyetem tiszteletbeli doktorát, a világhírű elektromérnököt, a Ganz és Társa Danubius cég vezérigazgatóját, a III. osztály A) alosztályban üresedésben levő egyik levelező tagságra tisztelettel ajánljuk.

Kandó-nak a tudományos elektrotechnika fejlesztése terén kifejtett eredményes működését Akadémiank 1921-ben a *Wahrman*-díjjal tüntette ki.

Kandó Kálmán korszakot alkotó érdeme, „hogy a nagy vasutak elektrifikálására először mert alkalmazni nagyfeszültségű áramot“ mondja a vonatkozó birálati jelentés. (Akadémiai Értesítő 1921. 95. o.)

Rendszerét az olasz Valtellina-vasuton alkalmazták először. Az itt elért kiváló eredményeit már az 1903. évi Wahrman-díjra vonatkozó jelentésben kiemeli Liphay Sándor. *Kandó* a nagyfeszültségű forgó áramot a fővasutak elektromos vontatására alkalmassá tette és az ő rendszere szerint felszerelt 106 km. hosszú Valtellina vasuton „fényesen beigazolta a rendszer gazdaságos voltát, idegen földön becsületet szerzett a

magyar munkásságnak és tág látókört nyitott a nagy vasutak további fejlődéséről.

Az 1921. évi bíráló megállapítja, hogy az 1903. évi jelentésben kifejezésre jutott remények valóban be is váltak.

Kandó Kálmán „Az elektromos vontatás nagy vasutakon nagyfeszültségű váltó árammal“ című alapvető tanulmányát 1900 november 10-én a Magyar Mérnök és Építész Egyletben tartott előadásában mutatta be.

Ez a tudományos elektrotechnika fejlesztése szempontjából nagyjelentőségű értekezés megjelent a Magyar Mérnök és Építész Egylet Közlönyének 1900 évi XXXIV. kötete XXI. füzetben (525—532 o.), valamint 1901-ben a Ganz és Társa cégnek „Nagy vasutak elektromos vontatása“ című kiadványában.

Kandó 1905-ben megvált a Ganz és Társa cégtől és Társa cégtől és *Westinghouse* György, a világhírű amerikai mérnök felhívására Olaszországban Vado-ban felépíti az olasz *Westinghouse* lokomotívgyárat. Ennek a gyárnak vezetője marad a világháború kitöréséig.

A Valtellina-vasúton szerzett kedvező tapasztalatok után az olasz államvasutak *Kandó* elektromos vontatási rendszerét fővonalakra is kiterjesztik és első-sorban a genova-torinói fővonalat elektrifikálják. Az e célra szükséges elektromos lokomotívokat a *Kandó* vezetése alatt álló vadoi gyár szállítja.

Az olasz fővonalakon alkalmazott elektromos tehervonati lokomotív típust ismerteti 1909-ben *Kandó*: „*Neue elektrische Güterzuglokomotive der Italienischen Staatsbahn*“ című tartalmas tanulmányában. (Megjelent a Zeitschrift des Vereines Deutscher Ingenieure 1909. évfolyamában 1249—1255 és 1320—1325 o.) Ehhez a tanulmányához kapcsolódik: „*Über Drehstrombahnen*“ című 1910. évi értekezése. (Megjelent az Elektrotechnische Zeitschrift 1910 évfolyamában. 705 o.)

A világháború visszahozta hazánkba *Kandó*t s a hazai földön csakhamar öregbíti az elektromos vontatás fejlesztése terén már addig is elévülhetetlen érdemeit.

A világháború első éveiben a Zentral-Transportleitung-ban tett szolgálatot és ott az előrelátható széninség enyhítésére új elektromos vontatási rendszert dolgozott ki, az u. n. *fázisváltós* rendszert, amely a rendszeres periodusú egy fázisú váltakozó áramot használja a vontatásra.

Kétségtelen, hogy *Kandó* a nagy vasutak elektromos vontatása terén e rendszer megkonstruálásával új mesgyét tört.

Az 1921. évi Wahrmann-díjra vonatkozó akadémiai bírálóat már jelentőségéhez mérten értékeli ezt a rendszert és kiemeli, hogy *Kandó* 1906 óta kifejlesztett működésével az elektromos lokomotivok szerkezetét nagymértékben tökéletesítete, legújabb rendszerével pedig lehetővé teszi, hogy a nagy vasutak céljaira szolgáló elektromos energiát a periodus szám változtatása nélkül az ipar is felhasználhassa, tehát az energia tökéletesebb kihasználását és a szénfogyasztás csökkentését mozdítja elő.

Azóta az elektromos lokomotiv szerkesztése terén *Kandó* újabb dicsőséget szerzett a magyar névnek.

A hajtórudas elektromos lokomotivoknak sokszor tapasztalták azt a hibáját, hogy bizonyos sebességnél rezonanciába jönnek. A *Kandó* szerkesztette olasz lokomotív-típus ettől a hibától ment.

A párizs-orleansi vasút vontatási igazgatójának, *Parodi* mérnöknek kívánságára írta meg *Kandó Kálmán*: „*Etude sur les vibrations du mécanisme moteur des locomotives électriques*“ című nagybecsű tanulmányát. Ennek eredménye, hogy a párizs—orleansi vasút rázkódtatás nélkül járó *Kandó*-rendszerű alvással bíró két darab kísérleti egyenáramú lokomotívot rendelt meg a budapesti Ganz-gyárnál, amelynek időközben *Kandó* vezérigazgatója lett. Ezeket a lokomotivokat, amelyek 130 km/óra sebességgel is simán, rázkódtatás nélkül járnak, a nem eléggé tájékozott francia lapok, mint a gall szellemnek világhírű sikerét dicsőítik.

Kétségtelen, hogy *Kandó*-nak nagyszabású rendszerei mélyreható tudományos munka eredményei és *Kandó* kutatásai a tudományt nagy lépéssel vitték előre.

Du Bois Reymond, a berlini tudományos akadémia fizika-matematika osztályának volt titkára, az elektromos dinamógép egyik feltalálójának, *Siemens Werner*nek, akadémiai taggá való felavatásakor találóan mondotta: „Tiéd a mechanikai feltalálás tehetsége, amelyet az ősnépek joggal neveztek isteninek és amelynek kiképzése adja meg a modern kulturának fölényét.“

Ezzel a mechanikai feltalálás tehetségével rendelkezik *Kandó Kálmán*, aki mélyreható tudományos búvárkodás alapján megkonstruált zseniális szerkezeteivel

a magyar névnek és a magyar tudományosságának széles e világon megbecsülést és tiszteletet szerzett.

Budapest, 1927 február 12.

Ilosvay Lajos, r. t.

Rados Gusztáv r. t.

Kürschák József r. t.

Zelovich Kornél l. t.

MÖLLER ISTVÁN-t, a magyar kir. József-Műegyetemen a középkori építészet és építészeti műtörténet tudós ny. r. tanárát, az Orsz. Képzőművészeti Tanács és az Akadémia archeologiai és a Műemlékek Országos Bizottságának tagját a III. osztály A) alosztályában megüresedett egyik levelező tagsági helyre tisztelettel ajánljuk.

Möller István mély történelmi tudásának, technikai nagy készségének, fáradhatatlan, odaadó és önzetlen buzgóságának köszönhető, hogy hazánknek a szomszéd utódállamokkal szemben való kulturális fölényét hangosan és minden művelt nemzet által megértett nyelven hirdető, legkiválóbb építészeti műemlékeink tőle helyreállítva, fennmaradtak. A műemlékek helyes restaurálásának Möller úttörő mestere volt, mert ő hirdette és alkalmazta azt a ma már külföldön is elfogadott elvet, hogy a helyreállító munkálatok történelmi kutatások alapján, lehetőleg falbontások nélkül, a köveknek eredeti patinájukban való megtartásával hajtandók végre.

Neki köszönhető a hatalmas Vajda-Hunyad várának sikeres helyreállítása. Ő mentette meg a végromlásból a zsámbéki templomot, műkincseinknek e megigézően szép gyöngyét. A műtörténelmi szempontból felette becses gyulafehérvári székesegyház is 7 évi fáradhatatlan munkájának köszöni helyreállítását. A pécsi székesegyházon három éven át biztosítási munkálatokat végzett. Ugyancsak Pécsen egy IV. századbéli, falfestményekkel díszített cubiculumot mentett meg a végpusztulástól és egy őskeresztény cella trichorist feltárt. Az esztergomi főszékesegyháznál és a nyitrai székesegyháznál biztosítási munkálatokat végzett; a tőle restaurált műemlékek közül még említésre méltók a marosszentimrei, őralja boldogfalvai, almakeréki, demusi, gerynyesi, erdélyi templomok, továbbá a marosvécei, a lékai valamint egyéb várak és kastélyok.

Restauráló tevékenységével kapcsolatban néhány felette becses történelmi felfedezést is tett. A gyulafehérvári székesegyház restaurálása alkalmával ott találta

Szent István bazilikájának maradványait, döntő bizonyítékaul annak, hogy az erdélyi püspökség Szent István 10 püspöksége közé tartozott. Vajda-Hunyadon a Hunyadi János várkastélyában felfedezett falfestmények nyomán kiderítette, hogy Hunyadi János Zsigmond király természetes fia volt és így teljesen alaptalan a Hunyadi János román származására vonatkozó feltevés.

Irodalmi művei közül csak a legjelentékenyebbeket soroljuk fel, melyek közül „*A Hunyadi síremlékek anyaga és kivitele*“; „*Építészeti emlékek Hunyadi János idejéből*“ és „*A vajdahunyadi vár építési korai*“, a Forster Gyula br. szerkesztésében megjelenő „*Magyarország műemlékei*“ című közleményekben vannak közzétéve. A „*Technika*“ című folyóiratban „*A zsámbéki templom*“ és „*Borsodmegye műemlékei*“ eredeti kutatáson alapuló tanulmányai vonják magukra figyelmünket. A Területvédő Liga kiadásában „*Les Monuments de l'Architecture Hongroise*“ című monográfiája egyik leghatásosabb propagandairatnak bizonyult. Számos egyéb dolgozatai közül még kiemeljük Magyarország műemlékeinek térképét, mely Edvi Illés Aladár „*Magyarország statisztikai térképei*“ című munkájában jelent meg.

Budapest, 1927 február 10-én.

Br. Forster Gyula t. t.
Rados Gusztáv r. t.
Ilosvay Lajos r. t.

A III. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYABA

LEVELEZŐ TAGNAK:

MANNINGER REZSŐ dr.-t, állatorvosi főiskolai ny. r. tanárt, az Akadémia III. B) alosztályába levelező tagul ajánljuk.

Született Sopronban 1890 július hó 7-én. Kitünő eredménnyel végzett közép- és főiskolai tanulmányai és az állatorvosi oklevél megszerzése után az Állatorvosi Főiskola tanári kara 1914-ben summa cum laude állatorvosdoktorrá avatta, majd 1918-ban az Állatorvosi Főiskolán az „Immunitástan“ tárgykörből magántanárrá képesítette. 1921-ben a nyilván. rk. tanári címet és jelleget kapta, 1923-ban pedig nyilván. rk. tanárrá neveztetett ki. 1922 óta a budapesti egyetemi közgazdaságtudományi karon az állategészségtan előadója, újabban pedig szerkeszti az „Állatorvosi Lapok“ és a „Közlemények az öszszehasonlító élet- és kórtan köréből“ c. folyóiratokat.

Manninger Rezső a magyar orvosi-állatorvosi tudományt művelő fiatalabb nemzedéknek egyik legkiválóbb tagja. Amióta 1912-ben az Állatorvosi Főiskola járványtani intézetének kötelékébe lépett, széleskörű tájékozottsággal az orvosi tudomány minden terén s nevezetesen alapos élet-kémiai ismeretekre is támaszkodva, nagy szakavatottsággal és a külföldi szakkörök részéről is méltányolt eredményekkel foglalkozik a bakteriológia s különösen az immunitástan körébe tartozó kérdésekkel. Előszeretettel bonyolódott, vitás problémákat tesz tanulmánya tárgyává s azokat új szempontok felvetésével, szabatosan megjelölt munkaterv szerint, közelebb viszi a megoldáshoz, egyben új szempontok fölvetésével új értékes tényeket állapított meg s ezek alapján új diagnosztikai vagy immunizálási módszereket is dolgozott ki. Ilyenek különösen a következő tanulmányai:

Több dolgozatában a paratyphus kérdésével foglalkozva, egyfelől különféle állatfajok paratyphusának okés kórtanát tanulmányozta, másfelől összehasonlító vizsgálatokat végzett a paratyphus-csoportba tartozó bakteriumfajok systematikájáról. Ez utóbbiak során, jórészt *Bittner* felfogásához csatlakozva, szabatosan megjelölte az egyes fajoknak tenyésztési és serologiai módszerekkel felismerhető jellemző tulajdonságait, emellett pedig megállapította a sertésekből származó *Bacillus suipestifer* teljes azonosságát az emberekben talált és különböző nevek alatt leírt hasonló bakteriumokkal, amiből azt az epidemiologiailag fontos következtetést vonat le, hogy sertésekből származó *suipes-tiferbacillusok* az embert is megbetegíthetik.

A baromfikolerára vonatkozó tanulmányai közben arra az érdekes megállapításra jutott, hogy a baromfikolera bacillusának tenyésztésében mutatio útján avirulens, toknélküli varietás keletkezhetik, mely azonban megtartja az immunizáló képességét. Ezzel a megállapítással új s nyilvánvalóan helyes értelmezését adta *Pasteur* nevezetes felfedezésének a baromfikolerabacillus virulenciájának gyöngüléséről s egyben a gyakorlatban értékesnek bizonyult új védőoltási módszert dolgozott ki.

Az anaerob bakteriumok közül a sercegő üszök és a rosszindulatú vízenyő bacillusainak megkülönböztetésére egyszerű diagnosztikai eljárást dolgozott ki, kiderítette, hogy az előbbi betegség juhoknál is előfordul, meghonosította ellene Magyarországon a japán módszer

szerint való védőoltást és megállapította, hogy hasonló módon a rosszindulatú vizenyő ellen is lehet állatokat immunizálni.

A bakteriophagia jelenségeit tanulmányozva, kimutatta, hogy a coli- és paratyphus-bacillusokban mindig van bakteriophag, ez tehát nem keletkezik tenyészetekben önmagától és a jelenség nem a tenyészetek öregedésével járó anyagforgalmi zavarok következménye.

Különösen értékesek a vérsavók complementumellenes tulajdonságaira vonatkozó tanulmányai. Szellemes kísérleteinek eredménye szerint ennek a hatásnak mérvét a fehérjehányados vagyis az albuminok közti viszony szabja meg és lényege az, hogy a globulinrészecskéék felülete adsorptio révén hatástalanítja a complementumot, sok haemolysin pedig, mint pl. a sertéssavóban, zavarja ennek az adsorbeáló hatásnak megnyilvánulását.

De a többi dolgozatai is értékes új kórtani vagy epidemiológiai adatokkal gyarapították az orvos-állatorvostudományi ismereteket.

Alapos tudományos készültségéből és lelkes tudományoszeretéből fakadó eddigi sikerei után, jogos bizalommal várhatunk tőle a jövőben hasonló értékes munkásságot s meggyőződésünk, hogy megválasztása esetén érdemes tagja lenne az Akadémiának.

Hutyra Ferenc r. t.

Preisz Hugó r. t.

Marek József l. t.

ROZLOZSNIK PÁL-t, a m. kir. Földtani Intézet főgeológusát levelező tagnak ajánljuk a III. B) alosztályba.

Mint bányászcsalád sarjadéka, a Szepes-Gömöri Érchegységben nőtt fel. Elvégezve a selmecbányai főiskolán a bányászati és kohászati szakot, nem ment a gyakorlati bányászati pályára, hanem hajlamainak engedve, geológiai tanulmányoknak szentelte magát; 1903 óta a Földtani Intézet geológusa; jelenleg 47 éves.

Rozlozsnik munkássága széles területet ölel fel, 34 önálló munkája közzétani, stratigrafiai-tektonikai bányageológiai és paleontológiai problémákkal foglalkozik. Monografikus természetű munkái a Földtani Intézet Évkönyveiben, egyéb értekezései a Földtani Intézet évi jelentéseiben, a Földtani Közlönyben és a Földtani Szemlében magyarul és idegen nyelvű fordításban jelentek meg; kisebb értekezései a Bányászati és Kohászati

Lapokban, valamint a Mérnök- és Építészegylet Közlönyében láttak napvilágot.

Több munkában tárgyalja a Maros—Körös-köze, a Béli- és különösen a Bihar-hegység kőzettani és földtani viszonyait. Egy nagyobb monografiában Krassó-Szörény vármegye banalitikózeteinek mibenlétét tisztázza. A Salgótarján mellett fekvő Medves bazaltjáról megállapítja, hogy a nefelin-tartalmú bazaltok közé tartozik. Hasonlóképp értékes adatokat szolgáltat az újmoldvai bazalt összetételéről is.

Utóbbi három dolgozata tudományos értékét teljessé teszi az a körülmény, hogy a kőzettani adatokat számos új és megbízható kémiai elemzés egészíti ki, melyeket Emszt Kálmán, a Földtani Intézet fővegyésze készített el.

Három ércbányahelyünk geológiai viszonyairól nagyobb monografiákban számol be. Dobsina, Aranyidka és Óradna földtani és bányászati viszonyainak legalaposabb ismerője ezidőszerint Rozlozsnik Pál.

Behatóan foglalkozott az erdélyi vasmangán-érceknek azzal a fajtájával, mely „Macskamező-típus“ néven ismeretes.

A bihar-Királyerdő bauxit-aluminiumérceinek genezise körül keletkezett vitában élénken vett részt és számos fontos körülményre hívta fel a figyelmet.

Hazánk széntelepeinek átkutatásával, mint a Földtani Intézet geológusa, több éven át foglalkozott. Egy nagyobb monografiában, melyet Schréter Zoltán és tégdi Roth Károly geológusokkal együtt készített, számol be az Esztergomvidéki szénterület bányaföldtani viszonyairól; azonkívül elkészítette a tatabányai szénmedence bányaföldtani térképét; fontos adatokat szolgáltatott az ajkai szénmedencéhez is.

Legutolsó monográfiáinak egyike a nummulinák és assilinák tanulmányozásáról szól. Az 1926. évi akadémiai nagyjutalom és Marcibányi-mellékdíj ügyében kiküldött bizottság e monografiát kellő elismerésben részesítette és a művet az Akadémiai Értesítő 1926. évi folyamának 29—30. lapjain igen részletesen méltatta.

Rozlozsnik Pálban Akadémiánk olyan tagot nyerne, aki úgy kőzettani, mint földtani, bányageológiai és őslénytani munkásságával e kitüntetésre méltóképpen rászolgált.

Budapest, 1927. február 14.

Schafarzik Ferenc r. t.
Zimányi Károly r. t.

Mauritz Béla r. t.

Pálfy Móric l. t.

B. Nopcsa Ferenc l. t.

SCHERFFEL ALADÁR dr. botanikust a III. oszt. B) alosztályában üresedésben levő levelező tagsági helyek egyikére a múlt évben előadott indokok alapján (Tagajánlások 1926-ban, 48. oldal) újból melegen ajánljuk.

Újabban megjelent igen értékes dolgozata: *Beiträge zur Kenntnis der Chytridineen I. Zur Sexualität der Chytridineen* (Archiv. für Protistenkunde. Jena, 1925. Bd. 53. p. 1—58. Taf. 1—2.) II. *Einiges über neue oder ungenügend bekannte Chytridineen* (u. o. 1926. Bd. 54. p. 167—260. Taf. 9—11.); III. (u. o. 1926. Bd. 54 p. 510—528. Taf. 28.)

Budapest, 1927 február hó 14.

Mágocsy-Dietz Sándor r. t.

Degen Árpád l. t.

Filarszky Nándor l. t.

A III. OSZTÁLYBA

KÜLSŐ TAGNAK:

A mathem. és természettudományok osztályának külső tagjává való megválasztására van szerencsénk

DOTT. ANTONIO BALDACCIT, a kir. bolognai egyetemen a növénytan és földrajz magántanárát, a bukaresti akadémia tiszteleti tagját, a bécsi földrajzi társaság, az athéni Syllagos Parnassos és még számos más tudományos társaságnak levelező ill. tiszteletbeli tagját, számos érdemrend tulajdonosát ajánlani.

Baldacci Bolognában született 1867-ben, mint egyszerű földműves emberek gyermeke, idegen országok megismerésének vágya és erős akarata már 1884-ben vitte át az innenső adriai partokra, amelyeknek legkevésbé ismert részeit, u. m. Montenegrót, Albániát és Epirust ettől az időtől kezdve évtizedeken keresztül rendszeresen kutatta át, főképpen botanikai szempontból. Kutatása azonban korántsem egyoldalú. A botanikai kutatás mellett mindig kitér földrajzi, anthropologiai, ethnographiai és művelődéstörténeti megfigyelésekre s legterjedelmesebb műve a Bolognában 1917-ben megjelent *Itinerari Albanesi* (1892—1902), valóságos forrás-műve a fent jelzett tudományágaknak.

Balkáni kutatásai közben két ízben szentelt egy-egy saisonszót Kréta botanikai kikutatásának; mindkét utja

tudományos szempontból jelentős eredménnyel végződött.

Botanikai felfedezései, amelyeket a bolognai akadémia emlékirataiban s más olasz folyóiratokban tett közzé, nagy fontosságúak, mert eddig ismeretlen vidékek növénytakarójáról hozták az első híreket; fontosságuk, mondhatjuk, arányban áll azokkal a veszedelmekkel, amelyekkel ez a bátor és fáradhatatlan kutató utazásai alkalmával szembe mert szállani. Tudományos cikkeinek száma megközelíti a százat, kiemelendő a szerzőnek sokoldalúsága, amellyel nemcsak a botanika különböző ágaiban (anatomia, aetologia, physiologia, rendszertan, történelmi növénytan, növényföldrajz), hanem más disciplinákban, így különösen a földrajz és segédtudományai, különösen az ethnographia terén alkotott maradandót.

Az ajánlások indokolását újabban rövidre kell fogunk, ezért nem ismertethetjük részletesebben ajánlottnak a Balkánfélsziget nyugati részei kikutatásai körül szerzett rendkívüli érdemeit, csak röviden utalunk arra, hogy neki köszönhetjük ennek a vidéknek eddig legtökéletesebb ethnographiai térképét. Botanikai kutatásai nem várt meglepetéseket hoztak, így az eddig csak Kínából ismeretes Forsythia-cserjének európai előfordulását, egy új s az ő nevét viselő Wulfenia felfedezését, kaukázusi és turkesztáni elemeknek a Balkánfélsziget nyugati részén való előfordulását és számos egyéb növénygeographiai szempontból érdekes felfedezést, úgy hogy mondhatjuk, hogy a Magyar Tudományos Akadémia nagy és nehezen megszerzett érdemeket jutalmaz meg, ha Baldacci Antoniót külső tagjának megválasztja.

*Mágócsy-Dietz Sándor r. t.
Degen Árpád l. t.*

Alólirottak a III. osztály részéről külső tagnak ajánljuk megválasztani

Dr. WIEGNER B. GYÖRGYÖT, a zürichi műegyetemen a mezőgazdasági kémia (talajtan, trágyázástan, takarmányozástan, tejkémia és mezőgazdasági technológia) rendes tanárát, akinek kiválóságát és nagy hírnevét röviden csak azzal kívánjuk jellemezni, hogy 1918 szeptember havában meghívták a Bonn-Popelsdorffban levő elsőrangú mezőgazdasági főiskolára rendes tanárnak, a híres *Kreusler* tanár utódául, majd Hohenheimba 1923-ban a híres *Morgen* tanár utódjául és legutóbb 1926-ban

Ramann tanár és volt külsőtagunk utódjául a müncheni egyetem talajtani tanszékére. Ezeket a kitüntető ajánlatokat csak azért nem fogadta el, mert nem akart a zürichi műegyetemen a maga tervei szerint modernül berendezett intézettől megválni.

Mint tudós elsősorban a kolloid-kémiával és az abszorpciós jelenségek tudományos alapon való tanulmányozásával foglalkozott. Már doktori értekezése: „Über Absorptionsgeschwindigkeiten zwischen festen und gasförmigen Stoffen“, ebbe a szakmakörbe tartozik, melyet a lipcei egyetem fogadott el, hol Ostwald *Vilmos*, *Wislicenus*, *Hantzsch* és *Ley* kiváló physico-kémikusok voltak tanárai. Körülbelül 64 tudományos értekezése közül itt csak azokat a fontosabbakat említjük meg, melyekkel tudományos hírnevét megalapozta és melyek sokoldalú tehetségének és működésének maradandó tanujelei. A talajtan terén „Über den Basenaustausch der Ackererde“ c. munkájával tünt ki (Journ. f. Landw. 60. köt. 1912. év 111—150 és 197—222 l.) először, majd sorban követték: „Der Einfluss von Elektrolyten auf die Koagulation von Tonsuspensionen“ (Landw. Versuchs-Stationen 84 köt., 1914. év, 283—299 l.), Boden und Bodenbildung in colloidchemischer Betrachtung“ önállóan megjelent 1918-ban Drezdában és azóta már a 4 kiadást érte el 1926-ban), „Agrikulturchemie und Kolloidchemie“ (Kolloidzeitsch. 31. köt. 1922. év 271—275 l.) „Wasserbindung im Boden“ (Kolloidzeitsch. 35 köt. 1924. év, 341—369. l.), ugyanerről a tárgyról tartott terjedelmestudium (austausch). „Zsigmondy—Festschrift (Jubelband der Kolloidzeitschrift, Ergänzungsband zu Band 36. 1925. év, 341—369. l.), ugyanerről a tárgyról tartott terjedelmes előadást a IV. nemzetközi talajkonferencia II. kémiai bizottságában, 1924ben Rómában (Actes de la IVme Conf. Intern. Pedologie II. köt. 390—424 l.) és a teljes ülésen „Dispersoidchemie und Bodenkunde“ (u. o. I. köt. 203—229. l.). Végre még idetartozik „Die Bedeutung der pH-Bestimmung in der Bodenkunde (Kolloidzeitsch. 40. köt. 1926. év. 209—227. l.). Igen elmés és egészen új talajszapoló-készüléket és eljárást dolgozott ki, melynek pontos leírását és használati módját legújabb tankönyvében „Anleitung zur quantitativen agrikulturchemischen Praktik“ Berlin, 1926. (309—322. l.) találjuk meg. *Wiegner* azonban nemcsak a talajtan körében érvényesítette koloidkémiai tudását, de úgyszólván a mezőgazdasági kémia valamennyi ágazatában kísérleti tanulmányokat végzett. Különösen sokat dolgozott a tej-

vizsgálatokkal és a tej kolloidkémiai viselkedésével: „Kolloidchemische Studien an der Milch“ (Milchwirtsch. Zentralbl. 7. köt. 1911. év 534—544), „Über die Abhängigkeit der Zusammensetzung der Kuhmilch vom Dispersitätsgrade ihrer Einzelbestandteile“ (Zeitsch. f. Unt. Nahrung- und Genussmittel 27. köt. 1914. év 425—438 l.) Behatóan foglalkozott különböző takarmányozási kérdésekkel és erre a célra a zürichi műegyetemen modernül berendezett respirációs készülékkel is rendelkezik. Mindezeket a munkálatait itt nem részletezhetjük, még csak arra kell rámutatnunk, hogy ujabban különösen a takarmányok konzerválását tanulmányozta és ebben a tárgykörben is már eddig sok közleménye jelent meg, melyek közül csak a következőt említjük meg: „Untersuchungen über Futterkonservierung“ (Landw. Versuchsstationen 100 köt. 1923. év, 143—268).

Wiegner kiváló képességeit bizonyítja, hogy nem csak az alkalmazott tudományok terén fejtett ki sokoldalú tevékenységet, de időt és alkalmat talált szigorúan tudományos physicochemiai feladatokra is. Így pl. „Hysteresis Erscheinungen und sog. mechanische Koagulationen von Selen mit stabförmigen Ultramikronen (Kolloidzeitschr. 30 köt., 1922. év, 145—165 l.)

Végül még meg kell említenünk, hogy a magyar viszonyok iránt való érdeklődését is ismételten bizonyította. Erről tanúskodik egyik tanulmánya „Die Fütterung der ungarischen Wunderkuh Augusta“ (Schweitz Zentrbl. f. Milchwirtschaft 14. évf. 1925. 19 és 21. számában), mult évben pedig részt vett a nemzetközi talajterképező bizottság magyarországi kirándulásában, noha ő maga nem is volt tagja a bizottságnak, de meg akart ismerkedni a magyar talajviszonyokkal és mezőgazdasági termeléssel.

Ezek után annak a meggyőződésünknek adunk kifejezést, hogy *Wiegnerben* nemcsak egy világhírű külföldi tagot, de a magyar viszonyok iránt érdeklődő külföldi tekintélyt is sorozhatunk Akadémiánk tagjai közé. Ezért külső taggá való megválasztását a legmelegebben ajánljuk.

Kelt, Budapest- 1927. február hó 26-án.

Hosvay Lajos r. t.
Szarvasy Imre r. t.
'Sigmond Elek r. t.